

ใคร

เป็นผู้รับผิดชอบ ความรุนแรง?

ธัมมบัณฑิตวิทยุ

(รศ.ดร.ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์)

ปาฐกถา ๑๔ ตุลา ประจำปี ๒๕๕๙

วันศุกร์ ที่ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๙

ณ ห้องประชุมอนุสรณ์สถาน ๑๔ ตุลา ๑๖

ถนนราชดำเนินกลาง แขวงบวรนิเวศ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

ใครเป็นผู้รับผิดชอบความรุนแรง?

โดย...ธัมมบัณฑิตกฤษณี (รศ.ดร.ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์)

ISBN 978-616-91860-5-2

พิมพ์ครั้งที่ ๑	ตุลาคม ๒๕๕๙
จำนวน	๒,๐๐๐ เล่ม
บรรณาธิการเล่ม	นายแพทย์วิชัย โชควิวัฒน์, รศ.สุรัสวดี หุ่นพยนต์, สุนี ไชยรส
เลขานุการ	เศรษฐวัฒน์ สุรินทร์คำ
รูปปก	วงศ์สถิตย์ จินดาศรี
รูปเล่ม	โรงพิมพ์เดือนตุลา
ผู้จัดทำ	มูลนิธิ ๑๔ ตุลา เลขที่ ๑๔/๑๖ ถนนราชดำเนินกลาง แขวงบวรนิเวศ เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐ โทรศัพท์ ๐-๒๖๒๒-๑๐๑๔-๕ โทรสาร ๐-๒๖๒๒-๑๐๑๖ อีเมล oct14_f@hotmail.com เว็บไซต์ www.14tula.com
พิมพ์ที่	บริษัท โรงพิมพ์เดือนตุลา จำกัด เลขที่ ๓๙/๒๐๕-๒๐๖ ซอยวิภาวดีรังสิต ๘๔ แขวงสนามบิน เขตดอนเมือง กรุงเทพฯ ๑๐๒๑๐ โทรศัพท์ ๐-๒๙๙๖-๗๓๙๒-๔ โทรสาร ๐-๒๙๙๖-๗๓๙๕
สนับสนุนโดย	สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

สงวนลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๕๙

“เนื้อหาของปาฐกถาเป็นความคิดเห็นอิสระของผู้เขียน มูลนิธิ ๑๔ ตุลา ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป ผู้ประสงค์จะนำข้อความใดๆ ไปพิมพ์เผยแพร่ต้องได้รับการอนุญาตจากผู้เขียนก่อน ยกเว้นเพื่อการศึกษอ้างอิงทางวิชาการ”

สารบัญ

คำนำ

- ๕ -

ใครเป็นผู้รับผิดชอบความรุนแรง?

ธัมมบัณฑิตกฤษณี

(รศ.ดร.ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์)

- ๙ -

บทปัจฉิมนิทศน์

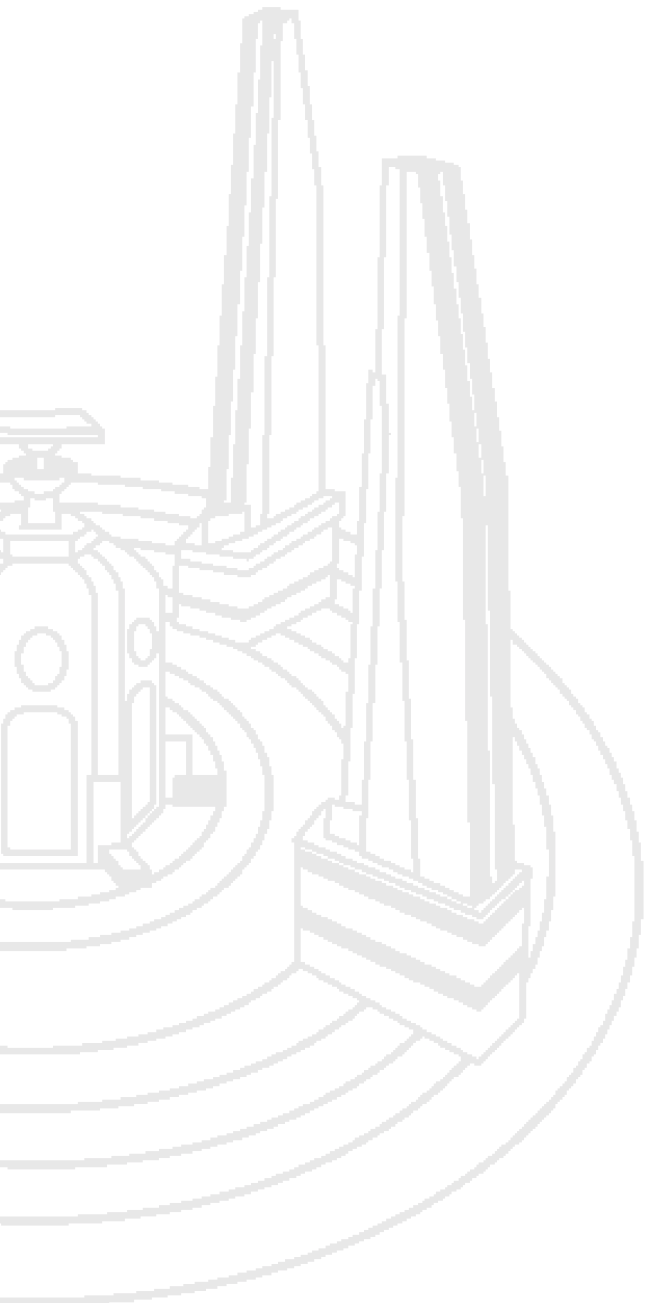
- ๓๑ -

ประวัติ-ผลงาน

- ๔๕ -

อนุสรณ์สถาน 14 ตุลา 16 และมูลนิธิ 14 ตุลา

- ๔๗ -

คำนำ

พุทธศาสนา มีความโดดเด่นในเรื่องชั้นดีธรรมสูงยิ่ง อาจจะโดดเด่นกว่าศาสนาอื่นๆ เช่น คริสต์ศาสนาแม้มีคำเทศน์บนภูเขา ที่พระเยซูเจ้าสอน “หากเขาตบแก้มขวา จงเอียงแก้มซ้ายให้” แต่ในประวัติศาสตร์ของคริสต์ศาสนา ก็มีสงครามความรุนแรงระหว่างคริสต์ศาสนิกต่างนิกาย หรือกับศาสนาอื่นเช่นสงครามครูเสด เทียบกับพุทธศาสนา เมื่อถูกรุกรานและทำลายจนสูญสิ้นจากแผ่นดินอินเดีย ประวัติศาสตร์บันทึกไว้ชัดเจนว่าพระภิกษุส่วนมากยอม “สละชีวิตเพื่อรักษาธรรมะ” ไม่ยอมเช่นฆ่าตอบ

ในพระคัมภีร์ก็มีคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ตรัสถามพระภิกษุที่จะเข้าไปเทศนาสั่งสอนในชุมชนคนดูร้ายว่า หากถูกด่าจะทำอย่างไร พระภิกษุทูลตอบว่า ถูกด่าก็ดีกว่าถูกตี แล้วถ้าถูกตีละ พระภิกษุทูลตอบว่า ถูกตีก็ดีกว่าถูกฆ่า แล้วถ้าถูกฆ่าละ พระภิกษุก็ทูลตอบว่า ถูกเขาฆ่าก็ดีกว่าไปฆ่าเขา จึงทรงอนุญาตให้พระภิกษุรูปนั้นเข้าไปโปรดสัตว์ในแดนคนดูร้ายนั้น

เมื่อพระพุทธศาสนา เผยแผ่เข้ามาบนผืนแผ่นดินไทย ซึ่งเป็นดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ ทำให้คนไทยโดยทั่วไปมีเอกลักษณ์อันโดดเด่นสามประการตามการสรุปของ สมเด็จพระญาณสังวร ปิตาแห่งประวัติศาสตร์ไทย คือ รักอิสระเสรี ไม่ชอบความรุนแรง และเก่งในการประสานประโยชน์ข้อสรุปดังกล่าวเกิดขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๐ แม้ปัจจุบันสังคมไทยจะเปลี่ยนแปลงไปมาก แต่ความเมตตากรุณาของคนไทย ก็เป็นที่สัมผัสรับรู้ได้ โดยเฉพาะสำหรับชาวต่างชาติที่มาเยือน แม้จนกระทั่งทุกวันนี้

กรณีคนร้ายเช่นฆ่าแพทย์ซึ่งบวชเป็นพระภิกษุทางภาคอีสาน ถูกจับได้
รับสารภาพ แล้วเข้าไปขอขมาพระภิกษุผู้เป็นบิดาผู้ตายเมื่อไม่กี่ปีมานี้ แทนที่
จะโกรธแค้น พระภิกษุบิดาผู้ตายกลับให้อภัยและอวยพรให้คนร้ายประสบ
แต่ความสุขความเจริญ ภาพเช่นนี้เกิดขึ้นได้โดยยากอย่างยิ่ง แต่ก็เกิดขึ้นแล้ว
บนผืนแผ่นดินไทย

อย่างไรก็ดี แม้จะมีภาพแห่งขันติธรรมอันงดงาม แต่เพราะสมาชิก
ในสังคมยังเป็นปุถุชนเป็นส่วนมาก ความรุนแรงจึงยังคงเกิดขึ้น ในรูปแบบ
ที่หลากหลาย จำเป็นที่จะต้องตระหนักรู้และหาทางควบคุม ลด ขจัด
ความรุนแรงเหล่านี้ให้เหลือน้อยที่สุด

น่ายินดีที่ ปาฐกถา ๑๔ ตุลา ปีนี้ได้อรรถปาฐกคือ ท่านธัมมนันทาภิกษุณี
ซึ่งตั้งหัวข้อปาฐกถาว่า ใครเป็นผู้รับผิดชอบความรุนแรง

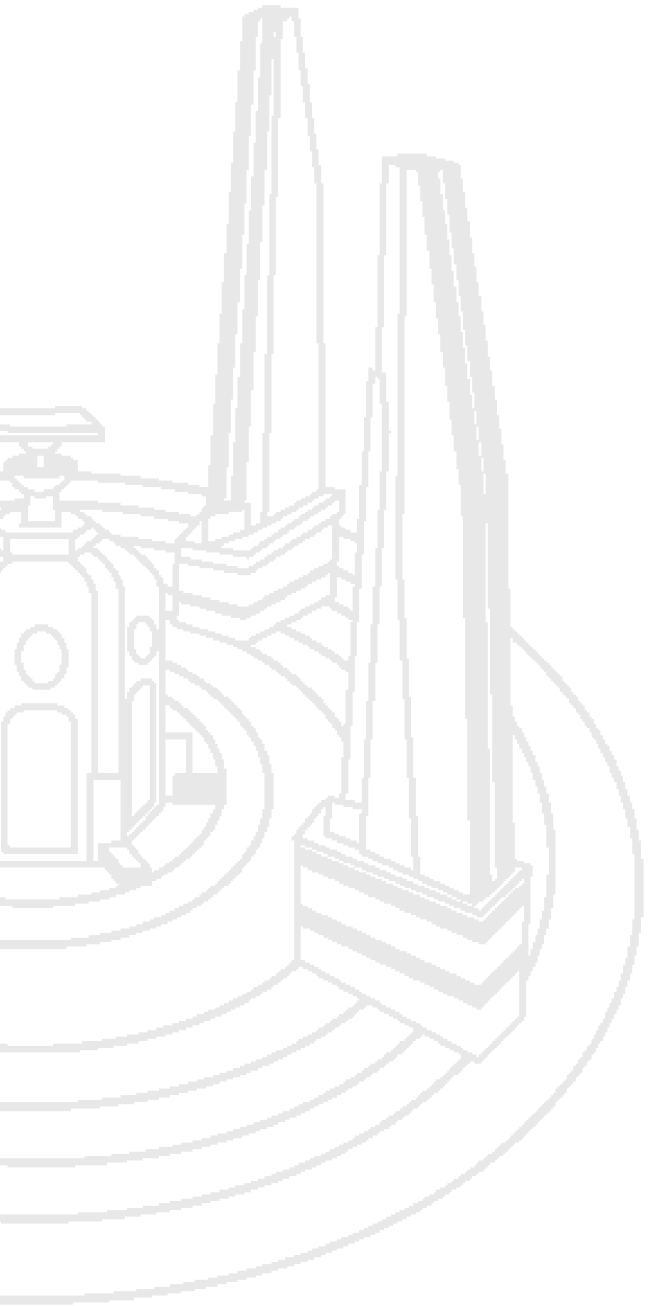
ท่านธัมมนันทาภิกษุณี เป็นผู้เหมาะสมอย่างยิ่งที่เป็นองค์ปาฐกในหัวข้อนี้
จากพื้นฐานที่ท่านเป็นบุตรของท่านภิกษุณีวรมัย กบิลสิงห์ คนไทยคนแรก
ที่บวชเป็นภิกษุณี และสามารถดำรงสมณเพศเผยแผ่พระพุทธศาสนาบน
ผืนแผ่นดินไทยจนมรณภาพในวัยชรา ความเป็นสตรี และเป็นภิกษุณีที่
คณะสงฆ์ยังไม่ยอมรับ ย่อมทำให้ท่านต้องเผชิญกับความรุนแรงที่แผ่เร้น
มาอย่างยาวนาน แต่ด้วยสติ ปัญญา และขันติธรรมอันสูงส่ง ทำให้ท่านสามารถ
ฟันฝ่าอุปสรรคขวากหนามต่างๆ มาได้อย่างน่าชื่นชม

เมื่อเยาว์วัยท่านธัมมนันทาภิกษุณี มีโอกาสไปศึกษา ณ ศานตนิเกตัน
ของท่านรพินทรนาถ ฐากูรและศึกษาจนจบ และศึกษาจนได้ปริญญาตรี
บัณฑิตในเวลาต่อมา จากนั้นได้มีโอกาสทำงานด้านพระพุทธศาสนาทั้งใน
ฐานะอาจารย์ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และการทำงานในองค์กรชาวพุทธ
ทั้งระดับชาติและนานาชาติ จนบั้นปลายชีวิตจึงได้ละเพศฆราวาสออก

บรรพชาอุปสมบท เป็นพระภิกษุณีในสายเถรวาท ท่านจึงมีทั้งความรู้และ
ประสบการณ์ที่สูงยิ่งและมีคุณค่าอย่างยิ่ง

ในฐานะของครูอาจารย์ ซึ่งมีงานเขียนมากมาย ทำให้ท่านมีประสบการณ์
สูงยิ่งในการถ่ายทอดความรู้ และความคิด อย่างมีทักษะและศิลปะ จึงสามารถ
พูดเรื่องนามธรรมโดยใช้ตัวอย่างรูปธรรม ทำให้เข้าใจง่าย ทั้งเรื่องราวที่ท่านเล่า
และแก่นธรรมที่นำเสนอ ปาฐกถานี้แม้จะสั้น แต่ก็มีคุณค่าอย่างยิ่ง และ
เหมาะสมแก่สมัยอย่างยิ่ง

กราบนมัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง
นายแพทย์วิชัย โชควิวัฒน์
ประธานมูลนิธิ ๑๔ ตุลา

ทำความเข้าใจความรุนแรง

รับมือนากาชิกุณี

ในสังคมปัจจุบัน วิถีชีวิตของเราเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ดูเหมือนว่าทุกคนสามารถเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศได้อย่างรวดเร็วเพียงการกดปุ่ม คลิปที่ส่งมาทางเฟซบุค บางครั้งเต็มไปด้วยความรุนแรงอย่างเหลือเชื่อ ขนาดของความรุนแรงมาทุกๆ ระดับ ในครอบครัว ในสังคม ฯลฯ การเสพสื่อดังกล่าวทุกวัน ทุกชั่วโมง หากไม่มีวิธีการรับมือพวกนี้ จิตใจก็จะเสื่อมโทรมตามไปด้วย

เมื่อศึกษาความรุนแรงในอดีต โดยเฉพาะในการอ่านงานประวัติศาสตร์ รูปลักษณ์ของความรุนแรงจะชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นอาวุธที่ใช้ เช่นดาบ ซึ่งมี ความยาวประมาณ ๑ เมตร การที่เราจะใช้ดาบให้เป็นผล เราก็ต้องอยู่ในระยะ ประชัณชิต ในช่วง ๑ เมตรนั้นแหละ ในการทำสงคราม ทหารราบ คือ ทหาร เดินเท่านั้น เมื่อเข้าคลุกในระยะกระชัณชิต ฟันดาบลงไป ก็ให้เห็นเลือด ที่กระชูดออกจากแผลที่เราเป็นฝ่ายกระทำ เมื่อตัดคอไม่ขาด เราก็ต้องทำให้ ขาดโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง เช่น จิกผม แล้วเชือด เผด็จศึกคนหนึ่งแล้วก็หันไปจัดการ กับคนต่อไป

ความรุนแรงในการสงครามสมัยโบราณเป็นอย่างไร เห็นหน้าเห็นตากัน ได้ยินเสียงร้อง

ผู้กระทำรู้ว่าทำอะไร ผู้ถูกกระทำเป็นอย่างไร

ผู้กระทำจะตระหนักในความรับผิดชอบของตัวเองต่อการกระทำนั้นๆ

ในสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป การแสดงออกถึงความรุนแรงก็เปลี่ยนไป เราเจริญก้าวหน้าด้วยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ยังมีอำนาจมาก ความรุนแรงก็มากขึ้นสองระนาบ คือ ทั้งคุณภาพและปริมาณ

ความรุนแรงที่ฆ่ากันตัวต่อตัว กลายเป็นความรุนแรงที่ทำลายชีวิต เป็นจำนวนหมื่นจำนวนแสน เช่นที่เราได้เห็นในสงครามนิวเคลียร์ในสงครามโลกครั้งที่ ๒ ที่เกิดขึ้นที่ญี่ปุ่น

นอกจากนั้น ด้วยกลไกของเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าไปมาก คนที่ทำก็อาจจะไม่ได้มีความรู้สึกรับผิดชอบในลักษณะเดียวกับที่เชือดคอคนในสงครามสมัยก่อน เพราะอยู่ห่างไกลจากการทำลายล้าง อาจจะกดปุ่มอยู่ที่อาคารสูงที่อยู่ห่างไกลจากสถานการณ์ที่จะได้รับผลจากการกระทำของตนเอง

ความตระหนักในความรู้สึกรับผิดชอบต่อความรุนแรงนั้นจึงน้อยกว่ากัน

ความเสียหายที่เกิดขึ้น การทำลายล้างชีวิตที่เกิดขึ้น ดูเป็นเพียงภาพของความเสียหายที่ไม่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำหรือผู้สั่งการนัก

เช่นเดียวกับชีวิตในโลกปัจจุบัน ที่เราเดินเข้าไปซื้อของในซุปเปอร์มาร์เก็ต

เด็กๆ ที่ชอบกินน่องไก่ ไม่รู้ว่า น่องไก่ที่ตนกินนั้น คือน่องไก่ที่เราเห็นไก่อ้างอยู่ในห้องไร้ห้องนา

ทั้งเด็กและพ่อแม่ของเด็ก ก็ไม่รู้สึกผิดที่จะกินน่องไก่ที่ไปหยิบมาจากชั้นในร้าน

ไม่เคยคิดว่า เรากำลังกินขาของเขานะ อาจจะเป็นขาแม่ไก่ ที่ไม่มีวันที่จะวิ่งกลับไปหาลูกไก่ ได้อีกต่อไป

เราจึงปฏิเสธไม่ได้ว่า เราไม่ได้เป็นผู้ฆ่าไก่

เพราะถ้าไม่มีคนซื้อ ร้านเขาก็ไม่ต้องสั่งฆ่าไก่ พุทธศาสนาเศรษฐศาสตร์ต้องมี demand จึงจะมี supply

แต่เรื่องง่ายๆ อย่างนี้ เราคิดไม่เป็น การรับรู้ของเราถูกตัดเป็นส่วนๆ โดยไม่ต่อเนื่องกัน เราไม่เห็นวงจรของการที่เราเป็นผู้เสพ คือ เหตุแห่งการฆ่า

ผู้เขียน จัดทัวร์ไปอินเดีย ขอลูกทัวร์ว่า เราเดินทางไปไหว้พระพุทธเจ้า ไปสักการะสังเวชนียสถาน คือสถานที่ที่พระพุทธเจ้าประสูติ ตรัสรู้ แสดงปฐมเทศนา และเสด็จดับขันธปรินิพพาน ขอเราได้รักษาศีล สำรวมกายวาจาใจ และขอให้เราถ่อมมังสวิรัตินิด

ปรากฏว่า ลูกทัวร์คนหนึ่งตั้งใจ จะกินแกงเนื้อแพะ ไม่ว่าเราไปที่ใด ก็ให้เห็นแม่แพะลูกแพะมานิวเนี่ย ไปยืนกินน้ำที่บึงที่คั่นสดๆ คนขายปอกเปลือกที่บึงแล้วก็โยนลงไปบึง แม่แพะก็พาลูกแพะมากิน

คนในคณะก็อุทานว่า “น่ารัก” ถ่ายรูปกับแพะเป็นการใหญ่ เมื่อข้ามแม่น้ำเนรัญชราไปบ้านนางสุชาดา ก็เห็นหมู่บ้านนั้นเลี้ยงแพะเอานมทุกบ้าน ก็ต้องมีแม่แพะ และลูกแพะเช่นกัน ผู้เขียนก็ถามลูกทัวร์ที่ตั้งใจไปกินแกงเนื้อแพะ ว่าตั้งใจจะกินตัวแม่หรือตัวลูก เธอหันมายิ้มเจื่อนๆ ตกลงทรินั้น เธอไม่ได้กินแกงเนื้อแพะ ทำใจไม่ได้ กินไม่ลง

ขณะเดียวกันก็มีคนสั่งแกงไก่ ที่อินเดียในหมู่บ้านไม่มีไก่ซีพี เขาเลี้ยงไก่เป็นๆ ไว้ในกรง

พอมือออร์เดอร์ เจ้าของร้านก็สั่งเด็กให้ขี่มอเตอร์ไซด์ไปซื้อไก่เป็นๆ มาจากร้านขายไก่ เด็กก็จับไก่ห้อยหัวขี่มอเตอร์ไซด์กลับมา จะมาเชือดที่ร้านบังเอิญไก่หลุดมือ วิ่งเข้ามาในร้านตรงที่เรานั่งกินอาหาร ไก่วิ่งหนี เด็กวิ่งตาม

เข้ามาจับไก่ เป็นที่เอิกเกริก คนที่สั่งจะกินแกงไก่ เข้าใจชัดเจนว่า คำสั่ง แกงไก่นั้น แปลว่า จะต้องรับผิดชอบกับขบวนการทั้งหมด แปลว่า เธอเป็นผู้สั่งฆ่า รีบบอกเจ้าของร้านว่า ไม่เอาแล้วแกงไก่

ความตระหนักรู้ต่อความรับผิดชอบในบริบทที่วุ่นวาย ชัดเจนมาก

เราจะไม่ทำความรุนแรงแบบนี้ เพียงเพื่อความพอใจทางลื่นชั่วคราวไม่กี่นาที

เล่าบรรยายกาทำให้ฟังเพื่อให้เราได้เห็นภาพชัดเจนขึ้น

ความรุนแรงในเชิงโครงสร้าง

ความรุนแรงในเชิงโครงสร้างนี้ ไม่ใช่ความรุนแรงอันเกิดจากบุคคลต่อบุคคล อาจจะเป็นความรุนแรงโดยวัฒนธรรม หรือโดยระบบ

ความรุนแรงโดยประเพณีและวัฒนธรรมนั้น ชัดเจนมาก เช่น เรื่องของภิกษุณี ที่ผู้เขียนเคยเขียนไว้เป็นบทความต่างหาก คนไทยหลายคนพบเห็นภิกษุณีก็ยังเรียกแม่ชี แม้จะบอกโดยตรงแล้วว่า เราเป็นภิกษุณี เขาก็ยังคงเรียกแม่ชี

คล้ายจะเป็นเรื่องหมุมหมิมนะ

แต่พฤติกรรมนี้มาจากฐานความคิดว่า การเป็นพระนั้น เป็นของสูง ผู้หญิงเป็นพระไม่ได้

“ตายตาย ผู้หญิงอะไร ใส่จีวร”

“ก็ผู้หญิงเป็นพระนะ ก็ต้องใส่จีวร จะให้ใส่ผ้าเตี่ยวหรืออย่างไร”

เป็นบทสนทนาที่แซวกันเล่น

ที่นี่ พระภิกษุเอง ก็เรียกภิกษุณีว่า “โยม” ซึ่งเป็นคำที่ท่านจะเรียก

อุบาสิกาทูหญิงที่ไม่ได้บวช นี่ก็เป็นภาพสะท้อนของความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่มาจากวัฒนธรรม คือ ผู้หญิงเป็นได้แคโยม คืออุบาสิกาที่คอยดูแลพระภิกษุ

พระภิกษุบางรูปบอกตามตรงว่า ไม่รู้ว่าจะเรียกว่าอะไร ในพระไตรปิฎกเรียกว่า ภคินี แปลว่า น้องหญิง อาจจะมีฟังดูดีไปหน่อยจริงๆ แล้วก็เรียกเหมือนกับที่พระภิกษุพูดกันเองนั่นแหละ เรียกว่า คุณ เรียกตัวเองว่า ผม

ไปทำพาสปอร์ต เจ้าหน้าที่กระทรวงการต่างประเทศก็ให้ภิกษุณีถ่ายรูปโดยใส่เสื้อนอก อันนี้เท่ากับจับสึกเลยนะ เป็นความรุนแรงที่กระทำโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ โชคดีว่า ตอนนั้นเจ้าหน้าที่กระทรวงการต่างประเทศไม่ทำเช่นนั้นแล้ว เพราะพบว่า ไม่มีใครกล้ารับผิดชอบต่อคำสั่งเช่นนั้น เป็นการปฏิบัติสืบทอดโดยไม่มีใครตั้งคำถาม

ไปทำบัตรประจำตัวประชาชน ภิกษุณีก็ยังเป็นประชาชนของประเทศไทย ต้องใช้คำนำหน้าว่า นาง นางสาว ไม่มีคำนำหน้านามว่า ภิกษุณี เจ้าหน้าที่บอกว่าไม่อยู่ในรหัสคอมพิวเตอร์ ต้องติดต่อกับกรมการปกครอง กรมการปกครองก็บอกว่าต้องได้รับอนุญาตจากคณะสงฆ์ หมายถึงมหาเถรสมาคม มันโยกกันไปอย่างนี้

เรียกว่า ถูกกระทำโดยโครงสร้างที่เอาเรื่องพระไปยึดโยงกับการปกครองของรัฐ ถ้าเอาเรื่องพระออกมาเสียจากการปกครองของรัฐ รัฐจะมีอิสระมากขึ้น พระก็จะมีอิสระมากขึ้น แต่ที่เอาไปยึดโยงอยู่เช่นนั้น เริ่มต้นจากทางบ้านเมืองเห็นว่าคณะสงฆ์ไม่สามารถปกครองกันเองได้ สมัยนั้นพิจารณาจากสภาพความอ่อนแอของสงฆ์หลังเสียกรุง (พ.ศ. ๒๓๑๐) จึงเกิดกฎหมายสงฆ์ขึ้น เริ่มต้นตั้งแต่ ร.๑ เป็นต้นมา ที่เราเริ่มเห็นกฎหมายสงฆ์เกิดขึ้นในกฎหมายตราสามดวงเป็นครั้งแรก

ความรุนแรงในเชิงโครงสร้างที่ภิกษุณีถูกกระทำนี้ยังมีอีกมาก แต่ไม่ใช่โอกาส ขอไม่ลงรายละเอียดในพื้นที่ตรงนี้ กล่าวถึงพอเป็นตัวอย่างให้เกิดความเข้าใจในระดับหนึ่ง

ความรุนแรงในเชิงโครงสร้างโดยระบบ

เจ้าพนักงานของบริษัทขายส่งเนื้อไก่ ที่ทำหน้าที่ฆ่าไก่วันละ ๕,๐๐๐ ตัว ทำงานโดยระบบที่ตัวเองก็อาจจะเลือกไม่ได้ อาจจะไม่รู้สึกลึกซึ้ง หรืออาจจะรู้สึกผิด แต่ถ้าต้องกินเงินเดือน ก็อยู่ในภาวะจำยอม หลีกเลี่ยงไม่ได้ ความรุนแรงที่เกิดขึ้นได้รับอนุญาตให้ทำได้โดยระบบ

ความรุนแรงโดยรัฐ

โทษประหารชีวิต เป็นความรุนแรงที่รัฐเป็นผู้กระทำ เท่ากับเป็นการตอกย้ำว่า ใช้ความรุนแรงได้ ประเด็นนี้ เป็นประเด็นที่มีนัยยะลึกซึ้งมากกว่าที่เราทำนุบุคคลทั่วไปจะตระหนักในความน่าอันตรายของความคิด

คนที่ทำผิด เลวร้ายที่สุด คนคนนั้น เป็นประชาชนของบ้านเมือง ไม่ได้มีความเป็นประชาชน หรือสมาชิกในสังคมน้อยกว่าคนอื่นเลย การตัดสินโทษประหารชีวิต อาจจะมองว่าเป็นความไม่มีน้ำยาของรัฐ เพราะหากมีคนทำผิดหน้าที่ของรัฐจะต้องดูแล แก้ไข ฟันฟู บุคคลนั้นๆ ให้กลับมาเป็นสมาชิกของสังคมที่สามารถสร้างคุณประโยชน์ให้ประเทศชาติได้ หากยังแก้ไขไม่ได้ ก็ให้ทำงานรับใช้สังคมโดยการควบคุมของหน่วยงานของรัฐไปจนกว่าจะแก้ไขได้ การยุติชีวิตของเขา เป็นการปิดความรับผิดชอบของรัฐที่พึงมีต่อสมาชิกของสังคม คือบุคคลในชาติ

ข้อสำคัญ การลงโทษประหารชีวิต เป็นเครื่องหมายของการยอมรับว่าการฆ่ากันทำได้อย่างถูกต้องโดยรัฐ

ถ้ารัฐทำได้ ทำไมคนอื่นจะทำไมได้ กฎหมายจะศักดิ์สิทธิ์ได้อย่างไร หากรัฐเป็นคนทำเสียเอง

วิธีการประหารชีวิตก็พัฒนาขึ้นมาตามยุค ตามสมัย สมัยโบราณนักโทษประหารก็ต้องตัดศีรษะ ให้นักโทษประหารนั่งพนมมือ ฟังหลักประหารนั่งเหยียดเท้าที่ถูกผูกเข้าไว้ด้วยกัน

เพชรฆาตร้าดาบไปรอบๆ แล้วบั่นคอ บางครั้งนักโทษประหารใช้คาถาอาคม ฟันไม่เข้า เพชรฆาตต้องกราบขอขมา เพราะต่างไม่มีความเกลียดชังต่อกันโดยส่วนตัวหากลงดาบสาม แล้วหัวนักโทษไม่ขาด หัวเพชรฆาตจะขาด ในฐานะทำหน้าที่ไม่ประสบความสำเร็จ เมื่อผ่านดาบสองมายังไม่เข้า เพชรฆาตต้องจิกผมเชือดคอก็มีเรื่องเล่าขานให้เราได้ยิน แดนประหารที่เราทราบ เช่น ที่วัดสระเกศ เป็นต้น

ต่อมาเป็นการยิงเป้า แดนประหารที่เรารู้จัก คือที่สุขุมวิทซอย ๖๖ เป็นต้น เป็นการฆ่าที่ผู้ลงมือฆ่ามีระยะห่างจากผู้ถูกประหาร ทำให้เพชรฆาตไม่มีความรู้สึกรับผิดชอบโดยตรงมากนัก

และบางครั้งให้มีผู้ยิงมากกว่า ๑ คน ก็ช่วยลดทอนความรับผิดชอบโดยตรงลงได้

ปัจจุบัน ใช้การฉีดยา ทำให้ดูเหมือนว่า เป็นการประหารที่มีอารยะมากขึ้น แต่ประเด็นก็คือการฆ่าอย่างเดิม คราวนี้เพชรฆาตกลายเป็นเจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่ตามคำสั่งทางการแพทย์ ซึ่งโดยความหมายเดิมแพทย์ คือผู้เยียวยารักษาชีวิต ตอนนี้อย่างนี้ มาเป็นผู้เกี่ยวข้องกับการปลิดชีวิตอย่างถูกต้องในระบบ โดยมีรัฐเป็นผู้กำหนด เป็นผู้สั่งการเอง

ความคิดในเรื่องการลงโทษประหารชีวิต ไม่ใช่วิธีการยุติปัญหาที่แท้จริง ในทางตรงกันข้าม อาจจะสนับสนุนความรุนแรงโดยที่รัฐเป็นผู้ทำให้ดูเป็น ตัวอย่างเสียเอง ประเด็นนี้ เป็นประเด็นที่ผู้เขียนให้ความสำคัญ และคิดว่า รัฐต้องทบทวน

ความรุนแรงในครอบครัวที่มาจากค่านิยมทางสังคมบ่มเพาะ มาทางวัฒนธรรมและประเพณี

ภาพที่ชัดเจนของเหยื่อแห่งความรุนแรงในลักษณะนี้มักเป็นผู้หญิง ช่วงหนึ่งผู้เขียนไปอบรมให้กับซิสเตอร์แคทอลิกที่ฟิลิปปินส์ มีข่าวเกรี้ยวกราด ในหน้าหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น เรื่องพ่อข่มขืนลูกสาวตัวเอง กรณีนี้เป็นตัวอย่าง ที่ชัดเจนในเรื่องความรุนแรงที่มาจากค่านิยมทางวัฒนธรรม คนที่เป็นพ่อยืนยัน ว่าไม่ได้ทำผิด ไม่รู้สึกผิด ด้วยความคิดว่าลูกเป็นของพ่อแม่ ลูกสาวก็เป็นสมบัติ ของพ่อแม่ เมื่อลูกสาวเป็นสาวขึ้นมา ทำไมจะปล่อยให้ลูกเขย ซึ่งเป็นผู้ชาย ที่มาจากที่อื่นเขยชมความสาว ความสดของลูกสาว ตัวพ่อจึงมีสิทธิที่จะเสพ ความสาว ความสดของลูกสาวก่อนที่จะส่งต่อให้ผู้ชายที่อาจจะเข้ามาเป็น ลูกเขยในอนาคต

เหตุการณ์ใกล้ๆ กัน ในบ้านเราเอง เคยมีข่าวดังเมื่อดาราชายตบตี ภรรยาซึ่งก็บังเอิญเป็นดาราเหมือนกัน แล้วให้สัมภาษณ์ว่าเป็นเรื่องธรรมดา ในครอบครัวที่สามีจะตบตีภรรยา กรอบความคิดและวัฒนธรรมที่ผู้ชายในสอง กรณีนี้เติบโตมา เป็นกรอบความคิดที่บิดเบี้ยว และมาจากฐานความคิดผู้ชาย เป็นใหญ่ ผู้ชายเป็นเจ้าของ สามารถจะทำอะไรก็ได้แก่ผู้หญิงที่เขาถือเป็น สมบัติที่เขาครอบครองอยู่แล้ว

รัชกาลที่ ๔ จึงทรงใช้คำว่า “ผู้หญิงเป็นควาย ผู้ชายเป็นคน” เมื่อรับสั่ง ถึงความไม่สมดุลงระหว่างเพศหญิง เพศชาย ในสมัยของพระองค์

ความรุนแรงอีกประเภทหนึ่งที่เราเริ่มเห็นปรากฏชัดขึ้นในช่วง ๒ ปี ที่ผ่านมา คือความรุนแรงที่ลูกกระทำต่อแม่ เมื่อแม่อยู่ในฐานะคนชรา ที่ช่วยตัวเองไม่ได้ที่ลูกต้องดูแล คลิปที่ส่งมาทางเฟซบุ๊กนี้ตั้งข้อสังเกตได้ว่า ผู้ถูกกระทำคือ แม่ และผู้กระทำคือลูกสาว

ไม่ว่าลูกสาวจะป้อนข้าวแม่ที่ถูกผูกมือตรึงอยู่กับเตียงคนไข้ ไม่ได้ตั้งใจ ลูกสาวก็ตบตีมารดา พร้อมบริภาษคำทอ หรือว่าลูกสาวกำลังอาบน้ำให้แม่ ที่นั่งเปลือยหลังงอเป็นกุ่ม ลูกสาวด่าใส่ แล้วเอาขันที่ตักน้ำนั้น โขกศีรษะแม่

ทำไมเป็นลูกสาว ก็เพราะลูกชายไปทำงานนอกบ้าน คนที่ถูกทิ้งให้อยู่ บ้านดูแลแม่ที่ไปไหนไม่ได้ ก็คือ ลูกสาวนั่นเอง

ลูกสาวก็อยู่ในภาวะจำยอม ไม่อยากทำ แต่ก็ไม่มีคนอื่นมาช่วย บางครั้งประชดแม่ เพราะแม่ก็อาจจะมียุกลหลายคน แต่ก็ไม่มีใครเข้ามา รับหน้าที่นี้ หน้าที่ที่ตัวเองไม่ยอมทำ เบื่อเต็มที เป็นหน้าที่ที่ต้องทำ ๓๖๕ วัน ต่อปี ได้ทำมาแล้ว ๕ ปี และไม่รู้ว่าจะต้องทำไปนานอีกเท่าใด

ความหงุดหงิดกับภาระที่ต้องแบก จึงกระทำต่อมารดารุนแรงอย่างที่ เราเห็นในคลิป

ปัญหาความรุนแรงในโครงสร้างทางสังคมนี้ อีกส่วนหนึ่งมาจากค่านิยม ของสังคมที่ผู้ชายเป็นใหญ่ ผู้หญิงที่เป็นแม่เอง ก็เป็นเหยื่อของค่านิยมเช่นนี้ เมื่อมีลูกชาย ก็ทุ่มเทความรัก ความใส่ใจ รวมทั้งทรัพย์สินเงินทองไปให้ลูกชาย แต่พอตัวเองแก่เฒ่าดูแลตัวเองไม่ได้เข้าจริงๆ กลับต้องมาอยู่ในความดูแลของ ลูกสาว ที่ตัวเองก็ไม่ได้โยยตีเขาตั้งแต่ต้น ลูกสาวจึงต้องทนทำหน้าที่ พร้อมทั้ง

จะระบายความโกรธ ความไม่พอใจ ความอัดอั้นตันใจที่แม่อาจจะเคยกระทำต่อตัวเองสมัยเด็ก ก็มาแสดงออกต่อแม่ในตอนที่แม่ช่วยตัวเองไม่ได้แล้ว

วัฏจักรแห่งความรุนแรงจึงยังคงอยู่ และแสดงตัวให้ปรากฏเสมอๆ

ความรุนแรงเช่นนี้ ได้รับอาหารเสริมโดยตรงจากค่านิยมทางสังคมที่ให้ผู้ชายเป็นใหญ่โดยไม่มีความรับผิดชอบ

कुทางของพຸทຣ

ความรุนแรงในรูปแบบต่างๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น เป็นเพียงรูปแบบที่ผู้เขียนพอจะนึกได้ในความเป็นจริงท่านผู้อ่านก็อาจจะนึกตัวอย่างอีกมากมาย

เราต่างรู้อยู่เต็มอก และต่างเจ็บปวดกับความรุนแรงที่เราสัมผัสได้ ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม เกิดขึ้นจากบุคคล จากระบบ จากค่านิยมสังคม จากวัฒนธรรม จากรัฐ

เราโชคดีที่ประเทศไทยเป็นประเทศที่ชาวเมืองส่วนใหญ่เป็นชาวพุทธมากที่สุดในโลก ถึง ๙๕ เปอร์เซ็นต์

วัฏจักรของความรุนแรง

ความรุนแรงบางอย่างที่ปรากฏตัวอยู่นั้น ถูกหล่อเลี้ยงให้เป็นไปครั้งแล้วครั้งเล่า ซ้ำๆ กัน จนดูเหมือนเป็นธรรมชาติ ดูเหมือนปกติ เราเข้าไปติดกับ แล้วก็หาทางออกไม่ได้ ไม่รู้ด้วยซ้ำว่าในขณะที่เราเป็นผู้ถูกกระทำ เราเองก็สานต่อการกระทำนั้นในวงจรของการผลิตซ้ำ ตัวเราเองติดกับในวงจรของความรุนแรงนั้นด้วย หากไม่ถอยออกมาดู ไม่มีพื้นที่ที่เราจะเห็นภาพองค์รวมของความรุนแรง เราก็จะเป็นส่วนหนึ่งของวัฏจักรแห่งความรุนแรงไปด้วย

หลายปีก่อน ผู้เขียนไปประชุมกลุ่มชาวพุทธ-คริสต์ที่มหาวิทยาลัยชิคาโกในประเทศสหรัฐอเมริกา ผู้เสนอบทความท่านหนึ่ง ชื่อ ดร.ไฮดี้ สิงห์ เธอจบปริญญาเอกทางจิตวิทยา เล่าให้ฟังถึงความทุกข์ยากในครอบครัวที่มีพ่อที่กระทำความรุนแรงต่อภรรยาและลูกเป็นประจำ

ความรุนแรงนี้ แสดงออกทั้งทางวาจา ด้วยการด่าทอด้วยคำหยาบคาย แสดงออกทางกาย โดยการตบตี คุณไฮดี้กับน้องสาวจะเล่นเอาเถิด ทันทึที่พ่อเข้าบ้าน เธอกับน้องก็จะหลบเข้าห้องนอน

เวลาพ่อตบตีแม่ เธอก็ได้แต่แอบดูแต่ไม่มีทั้งกำลังหรืออำนาจที่จะยับยั้งความรุนแรงได้ เธอเกลียดพ่อ ไข่เค็ม เธอยอมรับว่าเธอเกลียดพ่อ

อยู่มาวันหนึ่งพ่อไม่กลับมาบ้าน ลึกลับ เป็นความดีใจ แต่ทั้งบ้านไม่มีเงินที่จะซื้ออาหาร แม่ต้องออกไปรับจ้างทำความสะอาดบ้าน ได้เงินรายวันเพื่อมีเงินซื้ออาหารให้ลูก แม่กัดฟันดูแลให้ลูกได้ไปโรงเรียนจนโต

คุณไฮดี้ แต่งงานกับชาวอินเดีย และสามีเป็นคนส่งเธอจนเรียนจบปริญญาเอก

วันดีคืนดี พ่อก็กลับมา ผอมโซและเจ็บหนัก เมื่อไปหาหมอ ปรากฏว่าเป็นมะเร็งระยะสุดท้าย สิ่งที่พ่ออุทานคือ “ทำไมโรคร้ายนี้ต้องมาเกิดกับฉันด้วย ทั้งชีวิตไม่เคยทำร้ายใครเลย”

ทั้งไฮดี้และแม่มองหน้ากัน ว่าพ่อก็ดูอย่างนั้นได้อย่างไร เพราะทั้งเธอและแม่รู้ตัวดีว่าพ่อทำทารุณกับพวกเธอมาอย่างไร

แต่พ่อก็หมายความว่าอย่างนั้นจริงๆ

ทั้งแม่และไฮดี้ดูแลพ่อ ไม่ใช่เพราะความสัมพันธ์ของพ่อ หรือสามี แต่เป็นเพียงเพื่อมนุษยธรรมเท่านั้น

ในขณะที่เพื่อนอนเหมือนกงกระตุก คุณไฮดี้และแม็กก็เข้าไปดูแลตามหน้าที่ของมนุษย์ที่พึ่งมีต่อกัน

พ่อสำนึกในความรักที่คุณไฮดี้มีต่อเขา วันหนึ่งบอกพยาบาลว่าไม่ต้องฉีดยาให้หลับ เพราะต้องการจะพูดกับลูกสาว

พ่อทำให้ซ็อนตัวพ่อขึ้นมา พ่อพูดกับคุณไฮดี้ว่า “I love you” พ่อรักลูก ไม่มีเสียงออกมาจากปากพ่อแล้ว แต่ก็ยังอ่านคำพูดได้จากริมฝีปาก

ผู้ชายคนนี้ทั้งชีวิต ไม่เคยมีความรักให้ใคร ครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่เขามีความรู้สึก ว่า รักลูกเขาได้สัมผัสกับความรูสึกรัก ตอนใกล้ตายนี้เองเป็นความรู้สึกที่ยิ่งใหญ่ที่เปลี่ยนโลกทีเดียว

แล้ววันรุ่งขึ้น พ่อก็ตาย ตอนที่คุณไฮดี้หันมานับถือพุทธแล้ว เธอจัดการงานศพของพ่อตามธรรมเนียมชาวพุทธ

หลังจากงานศพ เธอยังติดค้างในใจในเรื่องพ่อ ตอนนี เธอจบปริญญาเอกทางจิตวิทยา

เธอหันมาศึกษาเรื่องราวของพ่ออย่างจริงจัง และพบความจริงว่า

เมื่อพ่อเป็นเด็กนั้น ย่า คือแม่ของพ่อ มีลูกชาย ๒ คน คนโตอายุ ๖ ขวบ เป็นลูกที่ย่ารักมาก พ่อเป็นลูกคนเล็กอายุ ๔ ขวบ ย่าไม่ค่อยรักนัก วันหนึ่งเมื่อพ่อไปกับพี่ชายเดินไปโรงเรียน พี่ชายของพ่อถูกรถชนตาย ย่าโกรธมากกว่าทำไมไม่เป็นลูกคนเล็ก เธอสูญเสียลูกคนโตที่เป็นคนโปรด เธอกลับมาตอกย้ำความเกลียดชังกับลูกคนเล็ก พ่อไม่เคยได้รับความรักจากย่า ตรงกันข้ามเป็นความเกลียดชังตบตีชดเชยที่เสียลูกคนโตไป พ่อคุณไฮดี้ไม่เคยได้รับความรักจากแม่ รู้จักแต่ความรุนแรงทางกายและวาจา

เมื่อพ่อคุณไฮดี้มีภรรยาและลูก เขาก็กระทำเช่นนั้น กับลูกและภรรยาตามแบบที่ตนเองถูกกระทำมาจากแม่

การตบตีภรรยาเป็นเรื่องปกติ การดุด่าลูกก็เป็นเรื่องปกติ เพราะฉะนั้นเมื่อพบว่าเป็นมะเร็ง พ่อจึงพูดว่า ทำไมต้องมาเป็นโรคร้ายนี้ด้วย ทั้งที่ตัวเองไม่เคยทำร้ายใครมาก่อน พ่อพูดเช่นนั้น ด้วยความเข้าใจอย่างนั้นจริงๆ

นี่คือวัฏฏะแห่งความรุนแรง ที่มีพลังที่จะหล่อเลี้ยงความรุนแรงให้คงอยู่ และทวีความรุนแรงขึ้นตามความสามารถและอำนาจที่บุคคลนั้นมี

โชคดีที่คุณไฮดี้ หันมานับถือพุทธ เกิดความเข้าใจว่า พ่อเองก็ถูกกระทำมาแต่เด็ก พ่อเองไม่เคยได้รับความรัก พ่อจึงไม่รัก และรักไม่เป็น

เมื่อเข้าใจวัฏฏะเช่นนี้ คุณไฮดี้ เกิดความเมตตาสงสารพ่อ ทันที่ที่เกิดความสงสารพ่อ เข้าใจว่าทำไมพ่อจึงเป็นเช่นนั้น เพราะพ่อก็เป็นเหยื่อของความรุนแรงเช่นกัน คุณไฮดี้สามารถให้อภัยพ่อได้ และสามารถรักพ่อ ซึ่งเป็นชนก คือ ผู้ให้กำเนิดได้อย่างเต็มใจ

คุณไฮดี้ประสบความสำเร็จในการตัดวัฏฏะความรุนแรง และปรับเปลี่ยนให้เป็นพลังแห่งความรัก ความเมตตา ที่เป็นพลังที่จะเยียวยาตัวเอง เยียวยาแม่และน้อง และเยียวยาความสัมพันธ์กับพ่อของเธอเองได้

เรื่องราวของคุณไฮดี้เป็นเรื่องจริง ผู้เขียนก็ติดกับในวัฏฏะเดียวกัน และได้เยียวยาตนเอง เยียวยาคนรอบข้างที่ติดอยู่ในกรอบของวัฏฏะแห่งความรุนแรงได้สำเร็จและเป็นจริง

ในห้องประชุมที่ฟังเรื่องราวของคุณไฮดี้ทุกคนน้ำตาเต็มตา ทุกคนร้องไห้ เพราะตระหนักว่า เรื่องที่คุณไฮดี้เล่า ก็เป็นเรื่องของเราด้วย คุณไฮดี้สามารถตัดวงจรอุบาทว์แห่งความรุนแรงได้ เราก็สามารถทำได้เช่นกัน

พลังความรักความเมตตาต่างหากที่จะเป็นพลังที่จะเยียวยาโลกได้
อย่างแท้จริง

ต้นตอแห่งความรุนแรง

ในพุทธศาสนาชี้ชัดว่า ต้นตอแห่งความรุนแรง มาจากความหลง
ยึดเอาตัวตนว่าเที่ยง

ตัวตนนี้เอง ที่เป็นศูนย์กลางที่จะบัญชาการ ผ่านความโลภ ความโกรธ
และความหลง ที่เรียกว่าตัวตนเป็นศูนย์กลาง ก็เพราะถ้ามันเป็นความโลภ
ความโกรธ ความหลง ของคนอื่น มันก็ไม่มีอิทธิพลกับเรา

ในกองไฟสามกองที่เผาผลาญเราอยู่นี้ ตัวความหลงน่าจะเป็นไฟใหญ่ จงมี
น้องสองคนมาในรูปของความโลภและความโกรธ

ในระหว่างความโลภและความโกรธนี้ ความโกรธ เห็นได้ง่ายกว่า
แต่เป็นตัวที่จะสละได้เร็วกว่า ความโลภ หน้าสวย ยิ้มงาม แต่กินลึก เป็น
อันตรายมากกว่า

ความหลง เริ่มมาจากเห็นผิดไปจากที่เป็นจริง ก็เห็นตัวตนว่าเที่ยงนั่น
แหละที่ที่มีความหลง แทนที่จะเป็นสัมมาทิฐิ ก็เป็นมิจฉาทิฐิไปเสียแล้ว
ขั้นตอนทุกอย่างก็ผิดไปหมด เหมือนคนก่อกองไฟแล้วเอาไม้ขีดไฟ
ตามกันไปทั้งหมด

สัมมาทิฐิในเรื่องการฆ่า

พุทธศาสนาเห็นว่า การฆ่า เป็นเรื่องผิด เรื่องบาปทั้งสิ้น ไม่ว่าจะ
การฆ่าเอง สั่งให้เขาฆ่า ทำสัญญาให้เขาฆ่า เรียกว่าเราต้องรับผิดชอบกับ
การฆ่าทั้งสิ้น

พระพุทธเจ้าทรงสอนพระภิกษุว่า การกระทำทั้งหลายให้ดูเจตนา
เจตนาเป็นตัวตัดสิน

“เจตนาหัง ภิกขเว กัมมัง วทามิ”

ศีลข้อแรกที่ว่า เว้นจาก ปาณาติปาต นั้น หมายเอาการทำให้สิ่งที่มี
ลมปราณ คือมีชีวิตล่วงไป ทำอย่างไรก็ผิด ใครทำก็ผิด

ในพุทธศาสนามีเรื่องเล่าถึงพระโพธิสัตว์ ที่อยู่ในเรือที่มีโจรบุกเข้ามา
จะฆ่าคนที่อยู่ในเรือทั้ง ๕๐๐ คน พระโพธิสัตว์ตัดสินใจฆ่านายโจร เพื่อช่วย
ชีวิตผู้บริสุทธิ์ ๕๐๐ คน และที่สำคัญ เป็นการกระทำที่มาจากฐานของ
ความกรุณาที่จะช่วยนายโจรไม่ให้ทำบาปที่จะต้องฆ่าคนถึง ๕๐๐ คน

คำถามก็คือ พระโพธิสัตว์ทำบาปหรือไม่ ทำค่ะ ต้องรับวิบากในการฆ่า
นายโจรผู้นั้นหรือไม่ รับค่ะ โดยที่ไม่มีความเคียดแค้นชิงชังเป็นการส่วนตัว
แต่ต้องตัดสินใจทำด้วยเหตุผลที่ว่ามาแล้ว และตนเองต้องพร้อมที่จะรับ
ผลของกรรมนั้น

ถ้าดูที่เจตนา เจตนาไม่ใช่เพื่อการฆ่า แต่เจตนาเพื่อยุติความรุนแรง
ที่นายโจรกำลังจะทำ ซึ่งเป็นความรุนแรงที่มากมายกว่านั้น

คำถามในภาคปฏิบัติที่ตามมาก็คือ การเป็นทหารปกป้องราชอาณาจักร
บางครั้งก็ต้องทำการสู้รบ ซึ่งแน่นอนต้องมีการตายเกิดขึ้น ทหารจึงต้องชัดเจน

ว่า ในอาชีพของตนนั้น อาจจะต้องใช้ความรุนแรง อาจจะต้องฆ่าเพื่อรักษาเอกราช ทหารจึงเป็นอาชีพที่ต้องเสียสละ

ทำอย่างไรที่จะผ่อนกรรมจากการฆ่าตามหน้าที่ ทหารต้องชัดเจนว่าเราป้องกันบ้านเมือง เราไม่ได้ลงมือฆ่าด้วยความเกลียดชังส่วนตัว ใจในขณะที่ปฏิบัติภารกิจนั้น เป็นจิตที่เป็นกุศล คือปกป้องบ้านเมือง ถ้าทำด้วยความเกลียดชัง โทษบาปก็จะเป็นของตนเอง

การรักษาใจในการปฏิบัติหน้าที่จึงเป็นเรื่องที่ต้องศึกษาอย่างละเอียด

ความรับผิดชอบของเราในฐานะปัจเจกชน

เราแต่ละคนต่างมีความรับผิดชอบต่อความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสังคมของเรา เพราะเราเป็นส่วนย่อยของสังคมนั้น เราจะตำหนิความรุนแรงที่เราเห็นตามสื่อ เราคุ้นกับการขี้นิวทาคณิต โดยไม่ค่อยคิดในทางกลับกันว่าความรุนแรงที่ปรากฏนั้น เป็นความรุนแรงที่อยู่ในใจของเราด้วยเช่นกัน ต่างกันแต่เพียงว่า ความรุนแรงที่อยู่ในใจของเรานั้น ยังไม่มีบริบทปัจจัยที่จะเป็นความพร้อมให้เราได้แสดงความรุนแรงนั้นออกมา

ภาพที่ลูกสาวอาบน้ำให้แม่ที่แก่เฒ่าช่วยตัวเองไม่ได้ แม่หลังงอรั้งเปลือยอยู่บนเก้าอี้ ลูกสาว น่าจะอยู่ในวัย ๔๐ กำลังต้กน้ำสาดแม่ เมื่อไม่ได้ใจก็เอาขันโขกศีรษะแม่ เป็นภาพที่เราดูแล้วก็บอกว่า อเนจอนาถใจแยะ ศีลธรรมเสื่อมทรามมาก ทำอย่างนั้นกับแม่ได้อย่างไร

ถ้าให้เลือกระหว่างแม่กับลูกสาว ใครน่าสงสารกว่ากัน

ถ้าพิจารณาจากแง่มุมกฎของกรรม คนที่น่าสงสารกว่าคือลูกสาว เพราะกำลังสร้างกรรมใหม่ ซึ่งในที่สุดแล้วก็ต้องรับวิบากกรรมของตนเช่นกัน

ในขณะที่แม่กำลังรับวิบากกรรมที่ทำไว้แต่อดีต เราไม่ทราบว่ายาวไกลแค่ไหน อาจจะเป็นในชาตินี้ อาจจะเป็นในอดีตชาติ แต่ถ้าเราไม่ได้ทำไว้ เราก็จะไม่ต้องรับผลของกรรมนั้น

เมื่อวิฑูทกะฆ่าล้างโคตรศากยะวงศ์สืบเนื่องจากความแค้นที่ถูกศากยะวงศ์ดูถูกว่าเกิดมาจากคนรับใช้ ในท้ายที่สุด วิฑูทกะก็ตายในพายุที่พัดมากระทบหัน น้ำท่วมทั้งตัววิฑูทกะเอง และกองทัพที่เพิ่งเสร็จศึกจากการฆ่าพวกศากยะ

บรรดาพระภิกษุพุดคุยกัน ว่าน่าจะเข้าใจได้ว่า วิฑูทกะตายด้วยกรรมที่เห็นๆ แต่ทำไมศากยะจึงต้องมาถูกวิฑูทกะฆ่าตายเป็นเบือ ในหลักฐานของทิเบตกล่าวว่า เลือดนองท้องช้าง ศากยะถูกฆ่าตายถึง ๗๐,๐๐๐ คน องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงให้คำอธิบายว่า ในอดีตนั้น พวกศากยะสมคบกันวางยาเบื่อในน้ำสาธารณะ ทำให้ผู้คนและสัตว์เล็กสัตว์ใหญ่ล้มตายเป็นจำนวนมาก

เหตุแห่งความรุนแรง

เหตุแห่งความรุนแรงไปไม่พ้นจากไฟ ๓ กองที่เผาผลาญเราได้ทุกซ์คือ โลภ โกรธ หลงแต่ที่น่าสนใจคือบางครั้ง เหตุที่มาแห่งความรุนแรงนั้นไม่จำเป็นต้องเป็นเรื่องสำคัญเสมอไป แต่เป็นเหตุที่ไปกระตุ้นความโกรธ โดยไม่มีตัวเบรคก็อาจจะทำให้สร้างความรุนแรงถึงชีวิตได้ ผู้เขียนทำงานสังคมสงเคราะห์ คือเข้าไปเยี่ยมสตรีที่ต้องโทษในเรือนจำ มีกรณีหนึ่งหลังจากการสร้างความคุ้นเคยไประยะหนึ่ง จนเกิดความไว้วางใจแล้ว ผู้ต้องโทษคนหนึ่ง สมมติว่า ชื่อเจ็กิม เจ็กิมมีแฟนชายของในตลาด แผงขายของของเจ็กิมอยู่ติดกับเจ็กิมที่ขายทอดมัน วันที่จะเกิดเหตุ นั้น ก็เริ่มต้นพุดคุยกันดีๆ

เรื่องสูตรแกงคั่วหอยขม ต่างฝ่ายต่างพูดจากประสบการณ์ว่าสูตรนั้นอร่อยที่สุด อีกฝ่ายหนึ่งก็เถียงว่า สูตรของตนอร่อยที่สุด เจี๊จิ่งที่กำลังถือตะหลิวทอดมันอยู่ ลูแก่โทสะเอาตะหลิวที่อยู่ในมือโขกหน้าเจี๊จิม เจี๊จิมล้มลงไป บังเอิญเห็นหน้าผากตนเองจากเงาสะท้อนของแผ่นสแตนเลสที่อยู่ด้านหน้าแผงว่าเลือดไหลโขก เกิดอาการที่เรียกว่า บ้ำเลือด เจี๊จิมวิ่งเข้าไปในร้านที่เป็นห้องแถวอยู่ด้านหลัง หยิบป็นมายิงเจี๊จิ่ง นัดเดียว เจี๊จิ่งตาย

กระบวนการความโกรธที่เข้าครอบงำจิตสั่งการมีผลให้คนตายนั้นเกิดขึ้นในเวลาสั้นนิ้วมือเดียว ทั้งๆ ที่เดิมเราจะเห็นว่า สาเหตุความขัดแย้งกันนั้น เริ่มต้นจากสูตรแกงคั่วหอยขม ซึ่งเป็นเรื่องเล็กน้อยมาก

ความรุนแรงระดับบุคคลเช่นนี้ สามารถแก้ไขได้โดยการฝึกฝนให้ได้ว่าเท่ากันวิถีของจิต

จับได้ไล่ทันเพื่อยับยั้งความรุนแรงตั้งแต่เป็นความคิด ไม่ให้ส่งผลไปสู่การกระทำ ขั้นตอนการฝึกสติ จึงมีนัยยะสำคัญที่เราจะละเลยเสียมิได้ เหตุการณ์ดังกล่าว หากไม่มีการฝึกฝนจิต ก็อาจจะเกิดขึ้นกับเราท่านได้ทั้งนั้น

การยุติความรุนแรง

ความตระหนักรู้ว่า เราทุกคน トラบเท่าที่เรายังไม่เข้าสู่กระแสธาริยะเรามีศักยภาพที่จะทำความรุนแรงได้ทั้งนั้น ดูเหมือนเราจะเป็นคนดี ที่ไม่กระทำความรุนแรง นั่นเป็นเพราะเราไม่มีเหตุปัจจัยที่จะทำความรุนแรง แต่มิได้หมายความว่า เราจะป็นอิสระสิ้นเชิงจากความรุนแรง ความสามารถหรือศักยภาพที่จะสร้างความรุนแรงยังมีอยู่อย่างเต็มเปี่ยม

เมื่อมีความรุนแรงเกิดขึ้น หากเราได้พิจารณาว่า เรามีส่วนหรือเปล่า หากเราเป็นคู่กรณี ให้แน่ใจได้เลยว่า เราก็มมีส่วนรับผิดชอบ อย่างน้อย ๓๐ เปอร์เซ็นต์ในความรุนแรงที่เกิดขึ้น แม้ว่า เราคิดว่าเราเป็นฝ่ายถูกก็ตาม

น่าสนใจที่ความรุนแรงในครอบครัว มักจะเกิดกับคนใกล้ชิดที่สุด เช่นสามี ภรรยา พ่อแม่ ผู้หญิงคนหนึ่ง มาจากครอบครัวที่ยากจน แต่บังเอิญหน้าตาดี ได้สามีที่มีฐานะ รับแม่มาอยู่ด้วย ตลอดเวลาเธอรู้สึกว่า เธอทำดีกับแม่ โดยการเลี้ยงดูแม่ แต่เพราะแม่มีฐานะเดิมที่ยากจน พฤติกรรมก็ยังติดทำแบบคนชาวบ้านจนๆ ไม่ถูกใจลูกสาว เพราะตอนนี้ ลูกสาวเป็นคุณนาย ผู้หญิงที่บ้าน เดี่ยวสามีและญาติของสามีจะดูถูก เธอจึงมักดูว่าแม่เสมอ เพราะเธอรู้สึกเล็กๆ ข้างในว่า เธอเหนือกว่า บัดนี้ แม่ต้องมาให้เธอโอบอุ้ม นี่คือ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เป็นอำนาจที่มาจากฐานะทางการเงิน

แต่ขณะที่ดูว่าแม่ เธอก็รู้สึกผิด พอถึงวันแม่ ก็เอามาลัยไปกราบขอขมาแม่ แล้วอีก ๓๖๔ วัน ก็ยังดูว่าแม่อย่างเดิม

ตราบเท่าที่เธอยังเอาตัวเองเป็นศูนย์กลางของความสัมพันธ์ เธอก็จะปฏิบัติต่อแม่ในฐานะผู้ด้อยกว่า เธอเป็นผู้ให้ ผู้รับจะต้องทำตามที่เราปรารถนา จึงรักษาวงจรของความรุนแรงไว้เสมอ ความรุนแรงในกรณีนี้เป็นความรุนแรงทางวาจา แต่มาจากฐานจิตที่รู้สึกตัวเองเหนือกว่า

ความสัมพันธ์ของสามีภรรยา และแท้ที่จริงความสัมพันธ์ของคนสองคน หากมีความไม่เสมอภาคกันเช่นนี้ โดยไม่ละคลายความยึดมั่นถือมั่นในตน ก็จะนำมาซึ่งความรุนแรงลักษณะนี้ได้ทั้งสิ้น

วันที่ ๓๑ ธันวาคม ของทุกปี ที่วัดทรงธรรมกัลยาณี จัดพิธีขอขมากรรม เรียกว่าประสพความสำเร็จระดับหนึ่ง เพราะเป็นโอกาสให้คนใกล้ตัว สามี ภรรยา ลูก แม่ พ่อ ได้ตรวจสอบตน ได้ขอขมาซึ่งกันและกัน

โดยหวังว่า จะคลี่คลายความยึดมั่นในตน และวิถีของตนลงได้ในระดับที่จะช่วยให้อยู่กันอย่างมีความสุขมากขึ้น

หลายครอบครัว ไม่มีความรุนแรงทางกาย แต่ความรุนแรงทางวาจา ที่ทำตลอดเวลานั้น บางครั้งให้ผลระยะยาวมากกว่าความรุนแรงทางกาย

สาเหตุสำคัญที่ผู้ชายหลายคนออกไปมีบ้านเล็ก เพราะทนความรุนแรงทางวาจาของบ้านใหญ่ไม่ได้

ความจริงข้อนี้ เรายังไม่ค่อยได้พูดกัน ยังไม่มีการตรวจสอบตน ยังไม่มีการพัฒนาทั้งสองฝ่าย

สามีภรรยาคนหนึ่ง สามีเป็นตำรวจศนายพล ภรรยาเป็นอาจารย์ โกรธเคืองกัน ไม่พูดจากันเป็นเวลาแรมเดือน ในระหว่างนั้น ทั้งสองฝ่ายก็ถูกเผาผลาญในความทุกข์ แม้จะปากแข็งปฏิเสธว่า เลิกสนใจอีกฝ่ายหนึ่งไปแล้ว

เหตุการณ์ที่ไม่คาดคิด เกิดขึ้น เมื่อสามีที่เป็นนายพลตำรวจถูกผู้ร้ายยิงตายในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ ภรรยาที่เป็นอาจารย์นั้นมาหาพระ ด้วยความรู้สึกผิด ร้องไห้ตาแทบจะเป็นสายเลือด

“รู้อย่างนี้ ก็จะต้องคืนดีกับพี่เขานานแล้ว” มัวไปถือทิฐิอยู่ จนตายจากก็ไม่ได้พูดกัน

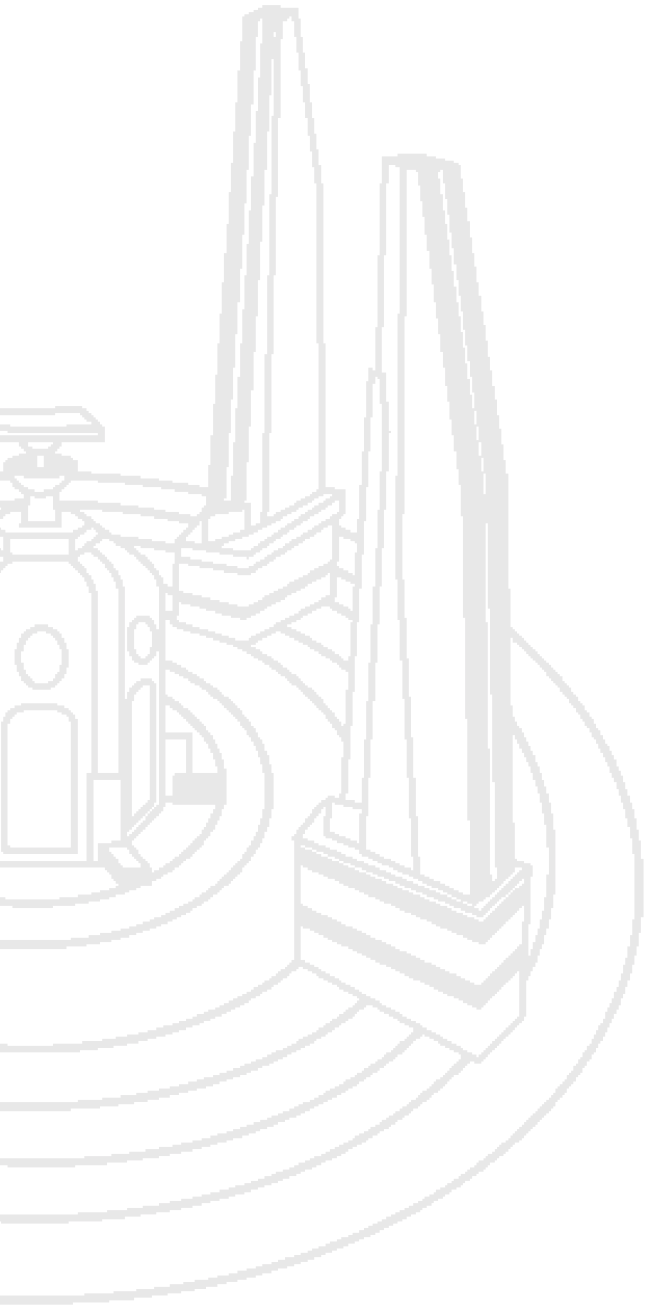
ความรุนแรงใกล้ตัว

ความรุนแรงที่เราเห็นตามสื่ออื่น มันไม่ได้ใกล้ตัว แต่เป็นเรื่องที่เราต้องพิจารณาว่า มันใกล้ตัวมาก มันอยู่ในตัวของเราทีเดียว

ในขณะที่เรายังไม่มีความสามารถที่จะไปจัดการกับความรุนแรงในเชิงโครงสร้าง ที่ไปพ้นจากตัวเราเอง แต่เราสามารถที่จะย้อนกลับมาตรวจสอบตัวเราเอง และคลี่คลายความรุนแรงที่มีรากเหง้าในใจของเราแต่ละคน เราสามารถคลี่คลายรากเหง้าของความรุนแรงในใจของเราแต่ละคนได้มากเพียงใด เมื่อเราเข้ามาเป็นกลุ่มก้อน เราก็จะสามารถคิดอ่านร่วมกันเพื่อคลี่คลายความรุนแรงในเชิงโครงสร้าง ความรุนแรงในสังคมได้

เพราะเราเป็นมนุษย์ผู้มีใจสูง เราจึงต้องมีความหวัง ที่จะก้าวไปด้วยกันสู่สังคมที่ไม่ใช้ความรุนแรง

หากเราที่เป็นมนุษย์ แต่หมดหวัง ไม่ทำการณใดๆ ที่จะช่วยกันคลี่คลายความรุนแรงในตัวเรา และสังคม สังคมนั้น ก็จะเป็นสังคมที่มีดบาดจริง ๆ สังคมคือเราแต่ละคนที่จะช่วยกันสร้างสรรค์สังคมที่น่าอยู่ และส่งต่อให้กับรุ่นต่อไปนี่คือหน้าที่ของเรา

ปัจฉิมนิทัศน์

ธัมมบัณฑิตวิทยาลัย

กราบนมัสการหลวงแม่ธัมมบัณฑิตวิทยาลัย และเหล่าพุทธบริษัท ๔ ทั้งหลาย

ในฐานะที่เป็นอุบาสกบริษัทคนหนึ่ง ผมขอแสดงความซาบซึ้งในคุณูปการของหลวงแม่ธัมมบัณฑิตวิทยาลัยและคณะภิกษุณีของท่านที่ช่วยเติมเต็มพุทธบริษัทในสังคมไทยให้ครบองค์ ๔ ตามพระพุทธานุญาตที่ปรากฏในปาสาทิกสูตร หลวงแม่ธัมมบัณฑิตวิทยาลัยนับเป็นภิกษุณีสายเถรวาทรูปแรกของประเทศไทย โดยได้สืบสายมาจากสยามวงศ์แห่งวัดตมบุลละประเทศศรีลังกา ท่านได้อุปสมบทเป็นภิกษุณีตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๔๖ จนกระทั่งบัดนี้เป็นเวลา ๑๓ พรรษาแล้ว สมควรที่เหล่าพุทธบริษัทจะกล่าวอนุโมทนาสาธุการในจุดยืนหยัดอัมมัตถ์ของพระเถรีแห่งสยามรูปนี้

ผมกราบขออนุญาตตั้งข้อสังเกตว่า ทั้งหัวข้อและเนื้อหาปาฐกถาของหลวงแม่ในวันนี้ฟังไพเราะเรียบง่ายเหลือเกิน แต่พวกเราจะมีปัญญาเข้าใจได้แค่ไหนเพียงใดนั้นก็เป็นเรื่องหนึ่ง แน่นนอนเรื่อง “ทำความเข้าใจความรุนแรง” ในมิติของพุทธศาสนาคงไม่มีความซับซ้อนหรือความคลุมเครือใดๆ ในการตีความเพราะมีความชัดเจนอยู่แล้วว่า คำสอนของพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นมิใช่อะไรอื่น นอกจาก “สันติวิธี” กล่าวคือ เป็นบทคำสอนอันประเสริฐว่าด้วยสันติธรรมล้วนๆ โดยปราศจากวิหิงสธรรมใดๆ เจือปน

แต่ความซับซ้อนที่ปาฐกพยายามสาธยายให้พวกเราทำความเข้าใจโดยลำดับ ก็คือ things ที่เราโชคดีที่อยู่ในประเทศซึ่งคนส่วนใหญ่เป็นชาวพุทธมากที่สุดในโลก แต่เหตุใดวิถีชาวไทยพุทธส่วนใหญ่จึงสวนทางกับคำสอนของพระพุทธเจ้า หลวงแม่เริ่มด้วยการชี้ให้เราเห็นว่าสังคมไทยนั้นเป็นสังคมที่ส่งเสริมการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ทั้งที่ศีล ๕ เริ่มต้นด้วยข้อห้ามฆ่าสัตว์ ซึ่งถ้ากล่าวให้แคบลงก็คือแม่แต่คณะสงฆ์ไทยซึ่งถือศีล ๒๒๗ ข้อ ก็ยังไม่สามารถนำชาวไทยพุทธสมาทานมังสวิรัตได้เหมือนคณะสงฆ์มหานิกาย

ถ้าใครยังจำได้ เมื่อ ๒ เดือนที่แล้ว (สิงหาคม) มีข่าวดังก็นักกีฬาหญิงโอลิมปิกกับนักธุรกิจคนหนึ่ง ได้ร่วมกันจัดพิธีแก้บนด้วยหัวหมู ๕๐๐ หัว วางเรียงรายอยู่ในวัดแห่งหนึ่งแถวอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ไม่ไกลจากวัดทรงธรรมกถุภาณของหลวงแม่นั่นเอง things ที่ตลอดพระชนม์ชีพของพระบรมศาสดาทรงต่อต้านการฆ่าสัตว์บูชาญหรือแก้บน ดังเช่นที่ทรงขัดขวางพระเจ้าพิมพิสารไม่ให้ประกอบพิธีบูชาญ ซึ่งต้องฆ่าโค แพะ แกะถึง ๓,๕๐๐ ตัวยิ่งกว่านั้นในอรรถกถายังกล่าวถึงเหตุการณ์ที่พระพุทธองค์ทรงขัดขวางพระเจ้าปเสนทิโกศลไม่ให้ทำพิธีบูชาญ ซึ่งหนักยิ่งกว่าพิธีของพระเจ้าพิมพิสารคือ มีการใช้สัตว์ใหญ่อย่างช้างเป็นเครื่องสังเวย ถึง ๕๐๐ เชือกและที่นากลัวก็คือ มีการใช้เด็กหญิง เด็กชายอย่างละ ๕๐๐ คนเป็นเครื่องสังเวยเทพ เรียกว่าเป็น “นรมณะ” ซึ่งถือกันว่าเป็น “มหาญญ” คือการบูชาญที่ได้บุญสูงสุดตามคัมภีร์กาลิปุราณะของลัทธิพราหมณ์

รู้ไหมครับว่าทำไมเขาต้องใช้เด็กหรือสตรีพรหมจรรย์เป็นเครื่องบูชาญ เพราะเด็กกับสตรีพรหมจรรย์เป็นมนุษย์ที่บริสุทธิ์ คนที่ไม่บริสุทธิ์อย่างพวกนักโทษหรือคนที่พิการไม่สมประกอบเขาจะไม่นำมาเป็นเครื่องสังเวย เพราะฉะนั้นการฆ่าในลัทธินอกศาสนาพุทธจึงถูกอธิบายว่าไม่ใช่การกระทำที่เลวร้าย

แต่เป็นการทำบุญถวายเทพเจ้า ชาวฮินดูทุกวันนี้แม้จะบริโภคเนื้อสัตว์น้อยกว่าชาวไทยพุทธแต่เขาก็ยังนิยมการบูชาญด้วยชีวิตสัตว์ คนไทยเราก็นับเอาพิธีบวงสรวงของลัทธิพราหมณ์และพิธีเซ่นไหว้จากวัฒนธรรมจีน ซึ่งต้องใช้ชีวิตสัตว์เป็นเครื่องสังเวย ดังนั้นการบอกให้คนไทยเลิกกินเนื้อสัตว์จึงไม่่ง่ายนัก เพราะตราบดีที่คนเรายังอุปโลกน์ให้เหล่าเทพพรโตเสวยมังสาหารแล้ว คนก็ยังคงทำอุตสาหกรรมปศุสัตว์กินเนื้อกันต่อไปโดยไม่เห็นว่าเป็นการปาณาติบาต แต่กลับเห็นเป็นประเพณีการบริโภคที่เคยชินกันมาแต่ดึกดำบรรพ์

จากเรื่องปาณาติบาตยังไม่ทันตกผลึกดีหลวงแม่ก็ชวนเราเข้าสู่เรื่อง “โทษประหารชีวิต” ซึ่งเป็นความรุนแรงเชิงโครงสร้างโดยอำนาจรัฐอธิปไตย ซึ่งมีระดับความซับซ้อนลึกลงไปอีกผมเข้าใจเอาเองว่าหลวงแม่คงไม่ต้องการวิเคราะห์ชี้ชี้นำพวกเรา เพียงแต่พาเราสำรวจปัญหาความรุนแรงในสังคมไทยในแต่ละระดับแล้วกระตุ้นให้เราตั้งคำถามและหาคำตอบเอาเองตราบดีที่เรายังเป็นชาวพุทธอยู่ เราไม่ควรละเลยปัญหาความรุนแรงดังกล่าว สำหรับผมเห็นว่าเกือบจะเป็นไปไม่ได้เลยที่ชาวพุทธแท้ๆ จะลงมือฆ่าเองหรือสนับสนุนให้ผู้อื่นฆ่า ถ้าเรายังสมาทาน “ธรรมบท” สำคัญในหมวดลงทัณฑ์ที่กล่าวไว้ว่า

มนุษย์และสัตว์ทั้งหลายล้วนกลัวโทษทัณฑ์
มนุษย์และสัตว์ทั้งหลายล้วนรักตัวกลัวตาย
เปรียบตัวเองกับผู้อื่นอย่างนี้แล้ว
ก็ไม่ควรฆ่าเอง ไม่ควรใช้ให้คนอื่นฆ่า

จะเห็นได้ว่า ปฐมศีลที่ห้ามฆ่าสัตว์ในระดับปัจเจกชนมีความเชื่อมโยงกับพุทธมติที่ไม่เห็นด้วยกับโทษประหารชีวิตในระดับสังคมด้วย โดยปกติชาวพุทธคุ้นเคยกับการแปลศีลข้อหนึ่งว่าห้ามฆ่าสัตว์ แต่อาจไม่เคยเห็นการแปล

ศีลข้อหนึ่งในความหมายที่ลึกและครอบคลุมกว่านั้นตอนที่พระพุทธองค์เสด็จประทับ ณ เมืองปาวาในช่วงท้ายแห่งพระชนม์ชีพ ทรงวิจารณ์พิธีโศกโยกรรมของพราหมณ์ว่า บุคคลไม่อาจบริสุทธิดีได้เพราะการทำพิธี “โหมะ” (กลาโหม คือพิธีบูชาไฟ) หรือลูบไล้แผ่นดิน หรืออาบน้ำศักดิ์สิทธิ์วันละ ๓ เวลา แต่บุคคลบริสุทธิดีได้เพราะ การประกอบกุศลกรรมบท ๑๐ ประการ เริ่มจากข้อหนึ่งคือ “ละเว้นปาณาติบาต เว้นขาดจากการตรอนชีวิตวางทัณฑะ (ยุติการลงโทษด้วยการประหารและการทรมาน) วางศีลตรา ประกอบด้วยเมตตาช่วยเหลือเกื้อกูลสัตว์โลกทั้งปวง”

ทั้งยังมีพุทธธรรมคำสอนอีกมากมายที่กล่าวไว้ว่า “ผู้ใดโกรธตอบบุคคลผู้โกรธแล้ว ผู้นั้นย่อมเร็วกว่าผู้โกรธก่อน” เสียอีกด้วยตัวอย่างสันติวิธีบทดังกล่าวนี้ จึงดูเหมือนว่าจะไม่มีที่แทรกสำหรับการฆ่าด้วยความชอบธรรมในพุทธศาสนาเลย แต่แล้วหลวงแม่ก็ยกเรื่องเล่าถึงพระโพธิสัตว์ที่ตัดสินใจฆ่านายโจรเพื่อช่วยเหลือลูกเรือผู้บริสุทธิดี ๕๐๐ คนและที่ซบซ้อนไปกว่านั้นก็เพื่อช่วยสงเคราะห์นายโจรไม่ให้ทำบาปหนัก ซึ่งตรงนี้ผมก็รู้สึกสับสนเล็กน้อยเพราะทำให้ผมนึกถึงวิวาทกรรมอันลือลั่นในสังคมไทยยุคหนึ่งที่เกิดจากพระดังรูปหนึ่งซึ่งกล่าวว่า “ฆ่าคอมมิวนิสต์ไม่บาป”

สำหรับผมยังไม่อาจปลงใจได้ว่าบุคคลระดับพระโพธิสัตว์จะฆ่าใครได้ แม้จะด้วยความกรุณาก็ตาม เรื่องพระเทมีย์ราช ในมหาชาติชาดก น่าจะเป็นคำตอบได้ดีว่า พระมหาสัตว์ทรงสร้างทำเป็นคนใจง่ายเปลี่ยเสียเขาเพราะไม่ต้องการเป็นกษัตริย์ที่ต้องสั่งประหารชีวิตผู้คน แต่ที่แน่ก็คือในพระโอวาทปาฏิโมกข์วรรคหนึ่งกล่าวว่า “ผู้ทำร้ายผู้อื่น ไม่ชื่อว่าเป็นบรรพชิต ผู้เบียดเบียนผู้อื่นไม่ชื่อว่าเป็นสมณะ” ทั้งนี้ไม่น่าจะมีข้อยกเว้นว่าถ้าบรรพชิตผู้นั้นเป็นอริยบุคคลแล้ว ก็อาจประหารผู้อื่นได้ด้วย ความกรุณา

ผมไม่อยากเอาปูนป้ายสังคมไทยว่า เป็นสังคมแบบ Hypocrisy หรือสังคมแบบมือถือสาปากถือศีล แต่พยายามจะแก้ตัวให้ว่า โดยวัฒนธรรมแล้วสังคมไทยเป็นสังคม Bipolar หรือสังคมสองบุคลิก คือมีด้านที่เป็นพุทธนิยมและด้านที่เป็นเทวนิยม หรือชั่วหนึ่งเป็นพุทธศาสตร์แต่อีกชั่วหนึ่งเป็นไสยศาสตร์ ซึ่งเป็นลักษณะของสังคมที่ป่วย นำหวังใฝ่ ไม่ใช่สังคมที่เลวร้ายหรือนำตำหนิวิพากษ์อะไร แต่เป็นสังคมที่สมควรได้รับการเยียวยาด้วยความเข้าใจโดยเร่งด่วน หลวงแม่เองย่อมเข้าใจสินธุธรรมเป็นอย่างดี และย่อมรู้ว่าลัทธิของภารตะนั้นมีอิทธิพลต่อสังคมไทยทั้งในด้านบวกและด้านลบ โดยเฉพาะต่อชนชั้นปกครองไทยที่ฝังรากมาตั้งแต่ยุคโบราณและมีอิทธิพลแผ่มาจนถึงยุคปัจจุบัน

แม้จะสมათานทศพิธราชธรรมแห่งพระพุทธศาสนาที่สอนให้ยึดมั่นในอหิงสธรรมและละเว้นความโกรธก็ตาม แต่โดยนิตินัยและพฤติกรรมแล้วชนชั้นปกครองไทยก็ถูกครอบงำโดยลัทธิอรรถศาสตร์ของเกาฏิลยะที่ใช้หลักทัณฑนิตินในการปกครองแบบรวมศูนย์เข้าสู่ศูนย์กลางแห่งอำนาจ โดยเชื่อว่าการใช้วิธีการลงโทษอย่างรุนแรงเด็ดขาดจะสามารถรักษาความมั่นคงปลอดภัยของอาณาจักรไว้ได้ โทษประหารชีวิต ๗ ชั่วโคตรก็ดี วิธีประหารชีวิตพิสดาร ๒๑ สถาน ตามพระไอยการกระบถศึกตั้งแต่สมัยอยุธยาที่ดีหรือการทรมานนักโทษที่เรียกว่าจารีตนครบาลในสมัยหลังก็ดี ล้วนสืบเนื่องมาจากประเพณีทัณฑนิตินของลัทธินอกพระพุทธศาสนาดังกล่าว

ยกตัวอย่างเช่น วิธีประหารชีวิตพิสดารสถานแรก คือ “ให้ต้อยกบาล ศีรษะเปิดอกเสีย แล้วเอาคีมคีบก้อนเหล็กแดงใหญ่ใส่ลงในมันสมองศีรษะให้พลุ่งฟูขึ้นดังหม้อเคี่ยวน้ำส้มพะอูม” หรือใช้วิธีการแบบไซล๊อคในเรื่องเวนิสวานิชคือสถานที่ ๑๐ “ให้เอามัดที่คมเชือดเนื้อให้ตกออกจากกายแต่ที่ละตำลึง จนกว่าจะสิ้นมังสา” ดังนี้ เป็นต้น

แทบไม่น่าเชื่อว่าตัวอย่างการประหารชีวิตนักโทษกบฏด้วยวิธีการ
ทรมานกรรมพิณมนุษย์ขนาดดังกล่าว จะเป็นพันชนิดที่เคยเกิดขึ้นมายาวนาน
ในสังคมพุทธของไทยเหมือนการจำลองเอานรกภูมิจาก “ไตรภูมิพระร่วง”
ขึ้นมาไว้บนพื้นพิภพ

แต่สิ่งที่ขัดแย้งกับหลักการของพุทธศาสนาอย่างเหลือเชื่อก็คือ
การลงโทษที่รุนแรงในสมัยก่อน จะใช้กับผู้ที่ทำลายทรัพย์สินสมบัติทางศาสนา
ยกตัวอย่างเช่น ในกฎหมายพระไอยการลักษณโจรชั้นอุกฤษฏ์โทษมี
หลายมาตราที่บัญญัติว่า

“๔๗ มาตราหนึ่ง ผู้ใดทุจริตจิตรบาปหยาบเข้าเป็นโจรลักเอาองค์
พระพุทธรูปทอง นาค เงิน แก้ว สัมฤทธิ์ ทองแดง ดีบุก แลสิ่งใดซึ่งเป็นรูป
พระปฏิมากรอยู่นั้นไปขาย ทำลาย ก็ตี เอาไปมีทันขายแลเอาไปมีทันทำลาย
จับได้ที่ใดๆ ก็ตี ให้เกาะกุ่มมันมาถามเอาพวกเพื่อนรู้เห็น เป็นเพื่อนซื้อขาย
ทำด้วยกันจงได้ ถ้าเป็นสัจโดยคำโจรให้ทวน (เขียน) ด้วยลวดหนึ่งคนละ
๖๐ ที่ ให้ตัดตีนสิ้นมือพวกเพื่อนทั้งนั้นเสีย แล้วให้ (ปรับ) โหมเป็นเบี้ยคนละ
๗๐๐๐๐๐ บุณ (เท่าของ) พระพุทธรูปนั้น ส่วนโจรแลพวกมันนั้นให้ฆ่าเสีย
ใช้บาปมันจงล้างแล้ว”

“๔๘ มาตราหนึ่ง ถ้าโจรมันเอาพระพุทธรูปไปล้างไปเผาสำรอกเอาทอง
ก็ตี เอาพระบาทไปสำรอกเช่นน้ำเอาผ้าไปก็ตี ให้เอามันใส่เตาเพลิงสูบมันเสีย
ดั่งมันทำแก่พระนั้นบ้าง ใช้บาปมันจงล้างแล้ว”

“๔๙ มาตราหนึ่ง โจรมิจฉาที่ภูจีสลอกทองพระพิจารณาเป็นสัจ ให้เอา
ตัวมันไปยังตะแลงแกงให้เผาเหล็กจางแดงประทับตัวมันให้มันลอกดั่งมันทำแก่
พระนั้นบ้างใช้บาปกรรมมันเสียยังแล้วถ้าโจรนั้นขุดล้างพระพุทธรูป พระสฤ
พระเจดีย์พระวิหาร พระศรีมหาโพธิ์ จับได้พิจารณาเป็นสัจ ให้ตัดนิ้วมือเสีย

ถ้ามิตัดนิ้วมือ ให้ทวน (เขียน) ด้วยลวดหนึ่ง ๖๐ ที่ ถ้ามิทวนให้ (ปรับ) โหม
ทวีคูณเอาไปทำพระอันโจรล้างนั้นถ้าโจรทำหลายครั้งหลายครา ให้ตะเวนบก
ตะเวนเรือสามวันให้ตัดคอผ่าอกเสีย อย่าให้ดูเยี่ยงอย่าง ถ้าผู้พยาบาลพระนั้น
ทำด้วยโจร รู้เห็นเป็นใจด้วยโจร เป็นสัจ ให้ฆ่าเสียด้วย” ดังนี้ เป็นต้น

ในปาฐกถานี้หลวงแม่ได้กล่าวถึงกฎหมายสงฆ์หรือ “กฎพระสงฆ์” ที่
อยู่ใน “กฎหมายตราสามดวง” ด้วย ซึ่งแสดงว่าหลวงแม่มีความรอบรู้เรื่อง
การปกครองคณะสงฆ์ไทยเป็นอย่างดี คนโดยทั่วไปมักเข้าใจว่า กฎหมาย
คณะสงฆ์ไทยเพิ่งตราขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๕ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๕ นี้เองคือ
พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ ในขณะที่ “กฎพระสงฆ์” ได้บัญญัติขึ้น
ตั้งแต่เริ่มสถาปนาสยามรัฐยุครัตนโกสินทร์ จ.ศ. ๑๔๔๔ (พ.ศ. ๒๓๒๕) แสดง
ว่าชนชั้นปกครองไทยให้ความสำคัญกับการปกครองคณะสงฆ์อย่างยิ่งยวด
ในฐานะที่เป็นสถาบันความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร กล่าวคือชนชั้นปกครอง
ไทยได้ผูกศาสนจักรไว้กับอาณาจักรมาโดยตลอดมีการเอาโทษอาบัติทาง
พระธรรมวินัยมาผูกกับโทษอาญาของทางโลก และเป็นโทษอาญาที่รุนแรง
มากสำหรับพวกอลัชชีปราชาชิกและสมีนอกรีตทั้งหลาย ยกตัวอย่างเช่น กรณี
ที่พระรับของฝากจากโยม ท่านให้มีโทษเท่ากับปราชาชิกข้อการลักทรัพย์เลยที่
เดียว และให้ลงโทษอาญาสถานหนักทั้งพระทั้งโยมที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

“แต่นี้สืบไปเมื่อน้ำ ห้ามอย่าให้ภิกษุสามเณรทั้งปวงรับของฝาก (จาก)
ฆราวาส จะเสียวินัยพระศาสนาไป...แลห้ามอย่าให้เอาของเงิน ของทองไป
ฝากภิกษุสามเณรไว้ ทำให้เจ้ากุเสียวินัยสิกขาบทเป็นอันขาดทีเดียว ถ้าผู้ใด
มิได้กระทำตามพระราชกำหนดกฎหมายนี้ ฝ่ายภิกษุสามเณร จะลงพระราช
อาญาโทษดุจโทษหินทานปราชาชิกจะสีกออกขับเขียนจงสาหัส ฝ่ายฆราวาส
จะให้รับราชบาทขับเขียนจงหนักโดยโทษานุโทษ”

ยิ่งหากเป็นอภิตีขึ้นปราชาชิกที่ปกปิดซ่อนเร้นไว้ด้วยแล้ว มีโทษอาญาถึงตายสถานเดียว ส่วนญาติโยมที่รู้เห็นก็พลอยโดนโทษหนักไปด้วยดังนี้

“แต่นี้สืบไปเมื่อหน้า ถ้าภิกษุองค์ใด ต้องจตุปราชาชิกทั้งสี่แต่อันใดอันหนึ่ง ผิดแล้วให้มาบอกแก่สงฆ์จงแจ้งแต่ในอุโบสถเดียวนั้น อย่าให้ปกปิดโทษจตุปราชาชิกไว้ ปฏิญาณตัวเป็นสงฆ์สมณะเข้ากระทำสังฆกรรมทั้งปวงอุปสมบทกรรมด้วยคณะสงฆ์ให้เป็นมลทินในสังฆกรรมทั้งปวง...ถ้าแลมิฟังพระราชกำหนดกฎหมายนี้ แลตัวต้องจตุปราชาชิกแต่อันใดอันหนึ่งแล้ว แลปกปิดโทษไว้ เข้ากระทำสังฆกรรมด้วยคณะสงฆ์ ให้พระศาสนาเศร้าหมอง ถ้ามีผู้โจทก์ว่ากล่าว พิจารณาเป็นสัจ จะเอาตัวเป็นโทษถึงสิ้นชีวิต แล้วให้รับราชบาทขับเชี่ยนตีโดยญาติโยมจงหนัก อย่าให้เป็นเยี่ยงอย่างสืบไป”

ประเพณีการผนวกคณะสงฆ์ไทยไว้ภายใต้การปกครองของอาณาจักรหรือการพยายามทั้งโดยนิตินัยและพฤตินัยที่จะสถาปนาให้พระพุทธศาสนาเป็น State Religion หรือศาสนาแห่งรัฐ ยังคงดำเนินมาจนกระทั่งทุกวันนี้ ซึ่งย่อมมีทั้งข้อดี และข้อด้อย แม้ทุกวันนี้ก็ยังคงมีความพยายามที่จะเสนอกฎหมายอุปถัมภ์คุ้มครองพระพุทธศาสนาในแนวทางที่จะผนวกโทษทางอาญาควบคู่ไปกับอภิตีทางพระวินัย ย้อนยุคเลียนแบบ “กฎพระสงฆ์” ในกฎหมายตราสามดวง

การที่ผมใช้พื้นที่ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับโทษประหารและโทษอาญาชั้นอุกฤษฏ์ในกระบวนทัศน์นิติโบราณของไทย ก็เพราะเห็นว่าน่าจะเป็นกุญแจที่ไขไปสู่ความเข้าใจความรุนแรงเชิงระบบในสังคมไทยซึ่งเกี่ยวข้องข้องกับเรื่องศาสนาวัฒนธรรมประเพณีและกฎหมาย มากกว่าจะมองเพียงแค่ว่าเป็นเหตุมาจากอกุศลมูล หรือความโลภ ความโกรธและความหลงของปัจเจกชนเท่านั้น ยิ่งไปกว่านั้นผมยังเชื่อว่าการวิเคราะห์เชิงระบบน่าจะช่วยให้เราหาทางออก

ไปจากปัญหาความรุนแรงที่เป็นเสมือนไซตรอนที่พันนาการขาทั้งสองของสังคมไทยไว้ไม่ให้ก้าวไปข้างหน้าได้เท่าที่ควร

คงไม่ต้องถึงกับไปเปรียบเทียบกับสังคมอารยประเทศที่เขามีปัญหาอาชญากรรมน้อยกว่าของเรา มีคุณภาพชีวิตด้านสิทธิมนุษยชนและมีความเท่าเทียมทางเพศมากกว่าของเราในที่นี้เราไม่จำเป็นต้องใช้ความคิดแบบตะวันตกแต่เราควรจะหาทางออกจากปัญหาความรุนแรงโดยใช้สันติวิธีของพุทธศาสนา ถ้าเรายังเชื่อว่าหลักธรรมคำสอนแท้ๆ ของพระพุทธเจ้าไม่ใช่เป็นตัวการก่อปัญหาความเหลื่อมล้ำและความรุนแรงเชิงโครงสร้างในสังคมไทย อันที่จริงแล้วพุทธศาสนาไม่เชื่อด้วยซ้ำว่ากฎหมายและการลงโทษจะลดอาชญากรรมในสังคมได้ และก็มีได้เสนอคำสอนเรื่องสันติอย่างเลื่อนลอยแยกขาดออกไปจากบริบทของสังคม ยกตัวอย่างเช่น ในกรณีที่มีผู้ถูกล่ามว่า จะปราบโจรผู้ร้ายให้หมดไปได้อย่างไร แต่แทนที่พระพุทธเจ้าจะทรงเสนอให้บัญญัติกฎหมายที่เข้มงวดขึ้น เพิ่มบทลงโทษให้หนักขึ้น พระองค์กลับทรงเห็นว่า

การปราบโจรผู้ร้าย ต้องไม่ใช่วิธีฆ่าหรือจองจำ เพราะพวกโจรที่หนีออกจากกรอกฆ่า ก็จะกลับมาเบียดเบียนชนบทในภายหลัง โดยที่แท้ควรอรอนรากผู้ร้ายด้วยวิธีจัดการทางเศรษฐกิจให้ดี คือ แจกพืชพันธุ์แก่สิกรในชนบทผู้อดสาหัสประกอบบสิกรรม ให้ทุนแก่พ่อค้าผู้ค้าผู้อดสาหัสในพาณิชย์กรรมให้อาหารและค่าจ้างแก่ข้าราชการเพิ่มขึ้น ช่วยเหลือให้ราษฎรทุกคนมีอาชีพมีรายได้ พระราชทรัพย์ของแผ่นดินก็จะเพิ่มพูน ชนบทก็จะไม่มีเสี้ยนหนามปราศจากโจรผู้ร้าย ถึงขนาดที่ว่า มนุษย์ทั้งหลายต่างพากันรื่นเริงอุ้มลูกให้พื่อนอยู่บนอก ไม่ต้องปิดประตูเรือน

หลายปีมาแล้วมีงานวิจัยทางสังคมศาสตร์และรัฐศาสตร์บางชิ้นที่บ่งชี้ว่าวัฒนธรรมแบบพุทธ เป็นรากเหง้าของความล้าหลังทั้งปวงในสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นระบบอุปถัมภ์ ลัทธิอำนาจนิยมหรือลัทธิยอมจำนนต่อความรุนแรงเชิงโครงสร้างตามความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมหรือบุญทำกรรมแต่ง หรือการที่คนไทยจำนวนมากไม่น้อยขาดนวัตกรรมสร้างสรรค์ของตนเองเพราะแขวนชีวิตไว้กับพรหมลิขิต และเทพบันดาล เป็นต้น

หลวงแม่ได้ตั้งข้อสังเกตสำคัญประการหนึ่งคือ ในแทบทุกวัฒนธรรม น้ำหนักความรุนแรงเชิงโครงสร้างมักถ่วงลงไปกดทับบนบ่าของสตรีเพศไม่เว้นแม้กระทั่งสตรีที่ล่องหนไปทั่วโลกแล้ว กล่าวเฉพาะในสังคมไทย แม้หลวงแม่ไม่ประสงค์จะลงลึกในเรื่องความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่กระทำต่อภิกษุณีก็ตาม เพราะเกรงจะถูกขอกกล่าวหาว่าเป็นเรื่องความขัดแย้งส่วนตัว แต่ผมอยากจะขอกกล่าวเพิ่มเติมในประเด็นนี้ว่า

เมื่อ ๘๘ ปีมาแล้วในสังคมไทย เคยมี “วัตร” นอกกฎหมายสำหรับสามเณรีคือ “วัตรนารีวงศ์” ในจังหวัดนนทบุรี ซึ่งชาวบ้านในละแวกวัตรก็ให้การยอมรับเป็นอย่างดีไม่มีความรู้สึกแปลกแยกหรือรังเกียจเด็ดฉันทแต่ประการใด ตรงกันข้ามกลับทำบุญใส่บาตรสามเณรีทั้ง ๘ รูปตามธรรมเนียมชาวพุทธเป็นปกติ แต่แล้วกลุ่มบรรพชิตเยาวยุวกสตรีกลุ่มเล็กๆ นี้ได้ก่อให้เกิดแรงสั่นสะเทือนแก่ทั้งฝ่ายคณะสงฆ์ไทยและฝ่ายอำนาจรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์เริ่มจากแถลงการณ์คณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๗๑ ประกาศห้ามภิกษุ สามเณรบวชหญิงให้เป็นสามเณรี-ภิกษุณีหากผู้ใดบวชให้ มีความผิดฐานเป็นเสี้ยนหนามแก่พระศาสนา

จากนั้นก็ตามมาด้วยคำสั่งของอภิรัฐมนตรี พ.ศ. ๒๔๗๒ ให้จับกุมสามเณรีรุ่นเล็กทั้งหมด ๔ รูป ส่วน ๔ รูปรุ่นใหญ่ได้ชิงลาสิกขาไปก่อนแล้วสำหรับพระเถระอายุพรรษาบวช ๒๒ ปี ผู้เป็นพระอุปชฌาย์ก็ถูกจับสึก แต่เนื่องจาก

นายรินทร์ (กลิ้ง) ภาชิต บิดาของสามเณรี ๒ รูป คือสาระและจงดี้ เคยเป็นขุนนาง (มีบรรดาศักดิ์เป็นถึง พระพนมสารนรินทร์ เจ้าเมืองนครนายก) ผู้มีความรู้สูง จึงมีการต่อสู้กันในชั้นศาล แต่ผลสุดท้ายศาลมีคำพิพากษาให้สึกสามเณรีทุกรูปแต่สามเณรีสาระขัดขืนจึงถูกบังคับจับกดลงกับพื้นแล้วถูกเปลื้องจีวรในท่ามกลางสาธารณชน

นี่ถ้าเป็นในต่างประเทศนะครับ ถ้าเวลาผ่านไปก่อนศตวรรษแล้ว แม่สาระต้องได้รับการยกย่องเป็น วีรสตรีหรือเป็น Pioneer ของสตรีที่กล้าโถมตัวลงเต็มเต็มพุทธบริษัท ๔ ที่ขาดหายไปในปีบริบทสังคมพุทธของไทย แม้จะไม่สำเร็จก็ตาม แม่สาระกับแม่จงดี้และรินทร์ ภาชิต คุณพ่อของเธอ มิได้มีสติปัญญาเพื่อนในการพยายามสร้างภิกษุณีบริษัทขึ้นในสังคมไทย จากที่ไม่เคยมีมาก่อนเลย

แม้รินทร์ ภาชิตจะเป็นคนยุคเดียวกับเทียนวรรณและมีความรอบรู้เรื่องความคิดสมัยใหม่ไม่แพ้กันในขณะที่เทียนวรรณสนใจความคิดการเมืองในระบอบปาร์เลียมেন্টของตะวันตกแต่รินทร์ ภาชิตกลับหันเข้าหาสาระและความดีของพุทธศาสนาตามชื่อบุตรทั้งสองของท่านถึงกับก่อตั้งสมาคมพุทธบริษัทขึ้นเป็นอริฐก่อนแรกที่จะปูทางไปสู่การเติมเต็มพุทธบริษัท ๔ โดยหวังว่าจะช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบศีลธรรมในเมืองไทย

วันนี้ริฐก่อนแรกที่รินทร์ ภาชิตกับลูกสาวของท่านเคยปูทางไว้ได้จมหายไปในอดีตกาลนานแล้ว และดูเหมือนแทบไม่ได้ช่วยให้ผู้คนในวันนี้ที่กำลังก้าวเดินไปในแนวทางคล้ายกันสามารถเดินไปได้สะดวกขึ้นเลย ผมไม่ได้ต้องการจะบอกว่าขบวนการพุทธบริษัท ๔ ในประเทศไทยล้มเหลว แต่กำลังจะบอกว่าสังคมไทยเองต่างหากที่ปิดกั้นโอกาสที่จะได้รับสิ่งดีๆ จากความเคลื่อนไหวทางศีลธรรมดังกล่าว ชาวไทยพุทธในระดับทั่วไปมักไม่มีปัญหาที่จะเปิดใจยอมรับการมีพุทธบริษัท ๔ ในสังคมไทย

แต่ในระดับฝ่ายปกครองทั้งภาครัฐและคณะสงฆ์ไทย ยังคงปิดกั้นอย่างแข็งกร้าวไม่ต่างไปจากเมื่อ ๙ ทศวรรษก่อน ทั้งนี้เพราะชนชั้นปกครองไทยทั้งฝ่ายพระและฆราวาส มีธาตุของปิตาธิปไตย (Patriarchism) สูงมาก ซึ่งเป็นเหตุปัจจัยสำคัญที่ทำให้ความพยายามที่จะเติมเต็มพุทธบริษัท ๔ ในสังคมไทยยุคปัจจุบัน อาจจะเป็นไปได้ลำบากยิ่งกว่าครั้งยุคอินเดียบุราณเมื่อ ๒,๖๐๐ ปีมาแล้วเสียอีก

อย่างไรก็ตาม หลวงแม่ก็บอกให้เราคิดบวกกับปรากฏการณ์ที่ท่านเรียกว่า “วัฏจักรของความรุนแรง” ซึ่งฟังดูเป็นเรื่องปกติเหมือนวัฏจักรของธรรมชาติอย่างหนึ่งซึ่งกลืนกินเราอยู่ทุกเมื่อเชิ้อวัน แต่หลวงแม่ยังเตือนสติให้เราระวังไม่ให้เข้าไปติดกับดักเครื่องจักรของความรุนแรงนั้นในฐานะของผู้ถูกระทำที่อาจจะผลอสติออกไปได้กลับความรุนแรงด้วยความรุนแรงไม่ว่าจะโดยกายกรรมวจีกรรม หรือแม้กระทั่งมโนกรรมก็ตาม

อย่างน้อยปฏิบัติการแห่งความรักของดร.ไฮดี้ สิงห์ ก็เป็นตัวอย่างที่ให้ความหวังสำหรับนักต่อสู้ผู้ถูกระทำ ว่าท่านสามารถสับคัทเอาทังจระไฟแห่งความรุนแรงได้ก่อนที่มันจะซื้อตใหม่ทำลายทุกสิ่งทุกอย่าง นอกจากท่านจะไม่ตกเป็นเหยื่อของผู้กระทำความรุนแรงแล้ว ท่านยังสามารถช่วยผู้กระทำให้หลุดพ้นจากบ่วงความรุนแรงที่เขาผูกขึ้นเอง ดังกรณีที่ ดร.ไฮดี้ ได้ช่วยตัวเองและคุณพ่อของเธอให้หลุดพ้นจากบ่วงวัฏจักรความรุนแรงของวัฒนธรรมครอบครัวแบบปิตาธิปไตย เช่นกันครับ พวกเราทั้งหลายต้องช่วยกันปลดปล่อยสังคมไทยให้หลุดพ้นจากมายาภาพของวัฏจักรความรุนแรงที่ถูกครอบงำโดยวัฒนธรรมปิตาธิปไตยที่ยังดำรงอยู่ในขณะนี้ ด้วยความรักและเมตตาธรรม

ถ้าเราสามารถ “ทำความเข้าใจความรุนแรง” ได้ในระดับดังกล่าวแล้ว การปาฐกถาของหลวงแม่ในวันนี้ก็ถือได้ว่าสำเร็จประโยชน์และเชื่อว่าจะแผ่ผลานิสงส์กว้างไกลออกไป ไม่มีที่สิ้นสุด ในนามของคณะกรรมการมูลนิธิ ๑๔ ตุลา ผมขอกราบขอบพระคุณหลวงแม่ผู้ไม่เคยเหน็ดเหนื่อยในการชี้ทางสัมมาทิฐิให้แก่ผู้คนผู้แสวงหาความจริง และงานปาฐกถาสำคัญในวันนี้จะบรรลุวัตถุประสงค์ไม่ได้เลยหากขาดเหล่าพุทธบริษัท ๔ ที่ได้สละเวลาอันมีค่าเข้าร่วมกิจกรรมอย่างอบอุ่น คณะผู้จัดงานขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

สันติสุข โสภณสิริ

กรรมการมูลนิธิ ๑๔ ตุลา

เกี่ยวกับปาฐก

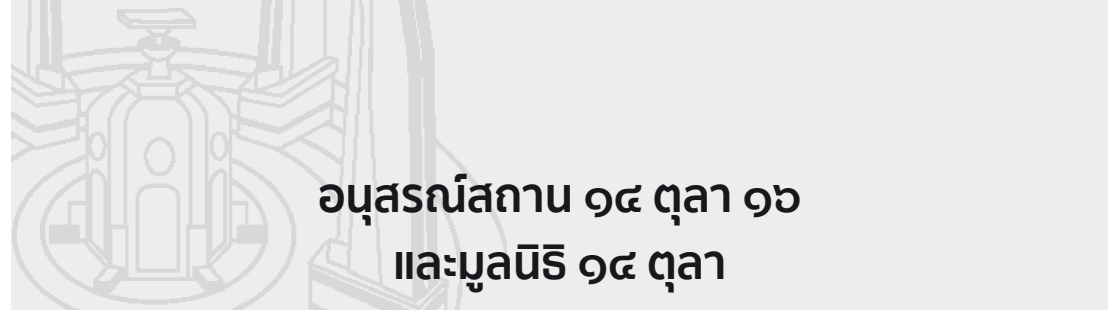
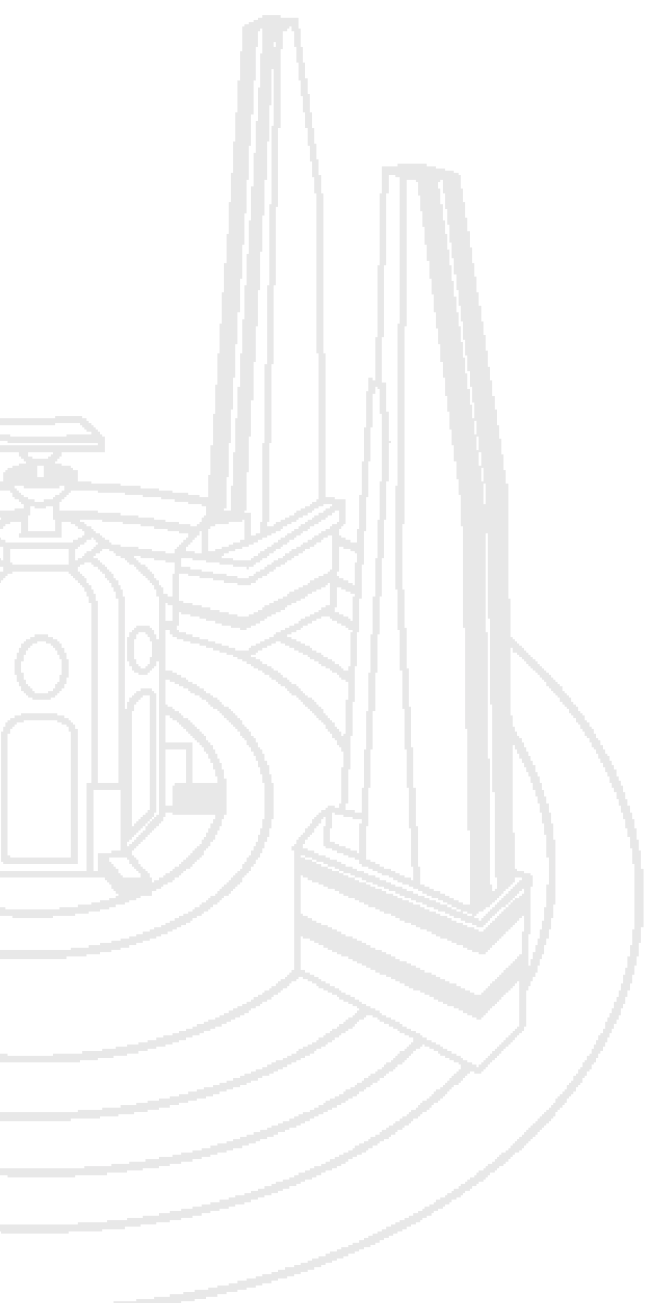
ธัมมบัณฑิตเถรี

ชื่อเดิม รศ.ดร.ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์

อายุ ๗๒ ปี (เกิด ๖ ต.ค. ๒๔๘๗) ชื่อเดิม ฉัตรสุมาลย์ ษ์ภูแสน

- เรียนปริญญาโท-เอกจากมหาวิทยาลัยแมคมาสเตอร์ แคนาดา โดยทุนรัฐบาลแคนาดา จบปริญญาเอกที่ ม.มจร ประเทศอินเดีย
- สอนระดับมหาวิทยาลัยที่แคนาดาและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๓๐ ปี
- เขียนและแปลหนังสือ กว่า ๑๐๐ เล่ม
- เป็นบรรณาธิการจดหมายข่าวสตรีชาวพุทธนานาชาติ ๓๐ ปี (ค.ศ. ๑๙๘๔-๒๐๑๔)
- เป็นพิธีกรรายการธรรมะ ทางทีวีช่อง ๓ นาน ๗ ปี ก่อนออกบวช
- ออกบวช ๒๕๔๔ และอุปสมบทเป็นภิกษุณีสายเถรวาทรูปแรกของไทย พ.ศ. ๒๕๔๖ สืบสายจากศรีลังกา
- เป็นผู้นำการอุปสมบทภิกษุณีในประเทศไทย และสร้างเครือข่ายภิกษุณีเถรวาทในเอเชีย
- เน้นการสร้างคนเพื่อสืบพระศาสนา เน้นคุณค่าของชาวพุทธที่เข้าใจธรรมชาติและเอื้ออาทรแก่ชาวโลก
- จัดงานประชุม ASEAN Buddhist Conference ก.ย. ๒๒-๒๓, ๒๕๕๙ เพื่อสร้างเครือข่ายชาวพุทธในเอเชีย

อนุสรณ์สถาน ๑๔ ตุลา ๑๖ และมูลนิธิ ๑๔ ตุลา

ในความรู้ของความร่วมมือ เหตุการณ์ ๑๔ ตุลา ๑๖ นับเป็นบรรยากาศที่ยิ่งใหญ่อันแสดงให้เห็นถึงพลังอำนาจของประชาชน และมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของสังคมไทย ดังนั้นหลังเหตุการณ์สิ้นสุดลงไม่นาน จึงได้เกิดข้อเสนอว่าควรจะมีการสร้างอนุสาวรีย์วีรชนเพื่อรำลึกถึงทั้งตัวเหตุการณ์และผู้ที่เสียชีวิตในครั้งนั้น แกนสำคัญในความพยายามผลักดันครั้งนี้คือขบวนการนักศึกษาในช่วงเวลานั้น

รัฐบาลในยุคหลัง ๑๔ ตุลา ก็ขานรับกระแสเรียกร้องเป็นอย่างดี โดยในเบื้องต้น คณะรัฐมนตรีในรัฐบาลสัญญา ธรรมศักดิ์ ได้มีมติเห็นชอบในเดือนธันวาคม ๒๕๑๗ ให้มีการสร้างอนุสาวรีย์วีรชน ๑๔ ตุลาได้ และมอบให้ทบวงมหาวิทยาลัยเป็นผู้ประสานงาน โดยในด้านหลักการนั้น รัฐบาลก็เห็นพ้องกับศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (ศูนย์กลางนิสิตฯ หรือ ศนท.) ว่า เหตุการณ์วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ เป็นเหตุการณ์บ้านเมือง ไม่มีใครคนใดคนหนึ่งเป็น “เจ้าของ” ดังนั้น การสร้างอนุสรณ์สถาน ๑๔ ตุลา ๑๖ จึงควรเป็นเรื่องของรัฐร่วมกับประชาชน และสถานที่ตั้งของอนุสรณ์สถานก็ควรอยู่ในบริเวณถนนราชดำเนินอันเป็นสถานที่เกิดเหตุการณ์ ๑๔ ตุลา ๒๕๑๖

ปี ๒๕๑๘: ศิลากุญแจแห่งอนุสาวรีย์วีรชน

ในปี ๒๕๑๘ อันเป็นช่วงของรัฐบาล ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้เริ่มมีการผลักดันในการสร้างอนุสาวรีย์อย่างจริงจังขึ้น โดยในเดือนกรกฎาคม

ได้มีการประชุมระหว่างรัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ, ปลัดทบวงฯ, ผู้แทนสำนักงานงบประมาณ และผู้แทนศูนย์นิสิตฯ ซึ่งเห็นพ้องต้องกันว่าควรให้ใช้สถานที่บริเวณสี่แยกคอกวัว อันเป็นบริเวณอาคารคณะกรรมการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติราชการ (กตป.) เก้า^๑ เป็นสถานที่ก่อสร้างอนุสาวรีย์ โดยศูนย์นิสิตฯ มีแนวคิดเพิ่มเติมว่า สิ่งก่อสร้างนี้ไม่ควรมีหน้าที่แค่ใช้รำลึกเหตุการณ์ในอดีตเท่านั้น แต่ควรจะเป็นอาคารอนุสรณ์สถานที่มีประโยชน์ใช้สอยด้วย

ในเดือนถัดมา คณะรัฐมนตรีได้มีมติแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาเรื่องการสร้างอนุสาวรีย์ฯ ดังกล่าว และได้เริ่มมีการประกวดแบบกัน โดยแบบที่ได้รับเลือกเป็นของนายเทอดเกียรติ ศักดิ์คำดวง (ซึ่งก็คือแบบของอนุสรณ์สถานที่สร้างในปัจจุบัน) ต่อมา ความหวังการสร้างอนุสาวรีย์เริ่มมีเค้าความเป็นจริงมากขึ้น เมื่อมีพิธีวางศิลาฤกษ์ในวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๘ ณ บริเวณที่ดินที่เคยเป็นอาคารคณะกรรมการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติราชการ โดยมีสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก เป็นองค์ประธานในพิธี

ในปี ๒๕๑๙ แม้ความขัดแย้งทางอุดมการณ์ระหว่าง “ซ้าย” กับ “ขวา” จะรุนแรงขึ้น แต่การผลักดันในการสร้างอนุสาวรีย์ยังคงมีอยู่ต่อไป โดยในเดือนเมษายน รัฐมนตรีกระทรวงการคลังในสมัยรัฐบาล ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้เห็นชอบที่จะให้กรมธนารักษ์ขอซื้อที่ดินบริเวณสี่แยกคอกวัว (ที่วาง

^๑ ในช่วงทศวรรษ ๒๕๑๐ ที่ดินบริเวณอนุสรณ์สถาน ๑๔ ตุลา ๑๖ ในปัจจุบัน คืออาคารคณะกรรมการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติราชการ หรือที่เรียกกันในสมัยนั้นว่า ตึก กตป. โดยมี พันเอก ณรงค์ กิตติขจร บุตรชายของจอมพลถนอม กิตติขจร และเป็นบุตรเขยของจอมพลประภาส จารุเสถียร เป็นหัวหน้าหน่วยงาน มีการเล่าลือในสมัยนั้นว่า พันเอก ณรงค์ ใช้องค์กรนี้เป็นเครื่องมือในการจัดการกับปฏิปักษ์ของตน อาคารนี้ได้ถูกเผาทำลายในเหตุการณ์ ๑๔ ตุลา ๒๕๑๖

ศิลาฤกษ์ไปแล้วในปี ๒๕๑๘) จากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ แต่ในส่วนของ การก่อสร้างอนุสาวรีย์ เห็นว่าควรให้ประชาชนเป็นผู้ร่วมบริจาค ค่าก่อสร้างด้วย โดยรัฐบาลจะรับภาระหากเงินที่บริจาคยังไม่เพียงพอ แต่ก่อนหน้าที่จะได้จัดการเรื่องราวให้เรียบร้อย ก็มีอันต้องเปลี่ยนรัฐบาลเป็นชุดของ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช

หลัง ๖ ตุลา : อนุสาวรีย์ก็ยังไม่มีโอกาสได้สร้าง

เมื่อถึงเดือนมิถุนายน ๒๕๑๙ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังของรัฐบาล ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ประสงค์จะเร่งรัดโครงการ โดยเห็นว่าไม่จำเป็นต้องรอให้ประชาชนบริจาคค่าก่อสร้าง พร้อมทั้งมีหนังสือขอซื้อที่ดินบริเวณสี่แยกคอกวัวจากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ แต่ยังมีทันได้รับคำตอบใดๆ ก็เกิดเหตุการณ์ ๖ ตุลา^๒ ขึ้นเสียก่อน รัฐบาลธานินทร์ กรัยวิเชียร จึงได้มีมติให้ยกเลิกโครงการก่อสร้าง และในปีถัดมา ก็ได้มีมติให้ยึดเงินที่ประชาชนบริจาคเพื่อการก่อสร้างอนุสรณ์สถานเข้าคลัง

แม้ว่าการรัฐประหารในปี ๒๕๒๐ โดย พล.ร.อ. สงัด ชลออยู่ จะทำให้สภาพการเมืองเปิดกว้างยิ่งขึ้นเมื่อเทียบกับยุคของ ธานินทร์ กรัยวิเชียร แต่โครงการสร้างอนุสรณ์สถาน ๑๔ ตุลา ๑๖ ก็ยังคงไม่ได้รับความสนใจแต่อย่างใด ต่อมา ในปี ๒๕๒๕ นักศึกษาได้เริ่มเรียกร้องถึงเรื่องดังกล่าวจากรัฐบาล พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์ อีกครั้ง แต่ก็ยังคงไม่มีคำตอบที่แน่ชัด

^๒ เหตุการณ์ ๖ ตุลา ๑๙ คือ เหตุการณ์ที่ตำรวจตระเวนชายแดน และกลุ่มพลังอนุรักษ์นิยมที่ถูกตั้งขึ้นเพื่อทำลายขบวนการนักศึกษา เช่น กระทั่งแดง นवल ลูกเสือชาวบ้าน รวมตัวกันล้อมปราบนักศึกษาที่ชุมนุมขับไล่สามเนตรถนอม กิตติขจรโร ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์อย่างโหดเหี้ยมเพียงเพราะความเชื่อว่ นักศึกษาเหล่านี้มีสายสัมพันธ์กับคอมมิวนิสต์เวียดนาม และจ้องล้มล้างสถาบันพระมหากษัตริย์

เสียงเรียกร้องเหล่านี้ ยิ่งตั้งขึ้นอีกในช่วงต้นทศวรรษ ๒๕๓๐ อันเป็นช่วงรัฐบาลของ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ เนื่องจากในเดือนมิถุนายน ได้มีข่าวว่ารัฐบาลจะคืนทรัพย์สินของจอมพลถนอม กิตติขจรให้แก่เจ้าตัว เป็นเหตุให้สหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (สนนท.) ออกมาคัดค้านถึงขั้นอดข้าวประท้วง จนรัฐบาลต้องล้มเลิกแนวคิด เหตุการณ์นี้ทำให้กรณี “๑๔ ตุลา” ถูกกล่าวถึงอีกครั้ง ประเด็นเรื่องการสร้างอนุสรณ์สถานจึงยิ่งเข้มข้นขึ้น ในวันที่ ๒๐ ตุลาคม ปีเดียวกัน ได้มีการรวมตัวของนักศึกษา นักวิชาการ และตัวแทนองค์กรเอกชน ตั้งขึ้นเป็น “คณะกรรมการติดตามการสร้างอนุสรณ์สถานวีรชน ๑๔ ตุลา” ขึ้น โดยมี ศาสตราจารย์ระพี สาคริก เป็นประธาน และส่งตัวแทนเข้าพบนายกรัฐมนตรี หลังจากนั้น คณะรัฐมนตรีจึงมีมติให้คืนเงินบริจาคของประชาชนแก่ทบวงมหาวิทยาลัย เพื่อนำไปใช้ในการสร้างอนุสรณ์สถาน โดยปรึกษาประสานงานกับนิสิตนักศึกษาต่อไป

อย่างไรก็ดี การสร้างอนุสรณ์สถานก็ยังมีได้รุดหน้าไปมากเท่าที่คาดหวังไว้ เหตุผลสำคัญก็เพราะไม่สามารถขอเช่าที่ดินบริเวณสี่แยกคอกวัวจากสำนักงานทรัพย์สินฯ ได้ จึงพยายามแก้ไขด้วยการยกระดับของ “คณะกรรมการติดตามฯ” จากที่ตั้งกันเองให้เป็นการตั้งขึ้นตามมติคณะรัฐมนตรี โดยในขั้นแรก ยังให้ศาสตราจารย์ระพี สาคริก เป็นประธานเช่นเดิม และต่อมาจึงให้รัฐมนตรีทบวงมหาวิทยาลัยเป็นประธานกรรมการแทน เพื่อให้เป็นทางการมากขึ้น

กำเนิดมูลนิธิ ๑๔ ตุลา

จากความล่าช้าในระบบราชการ ที่แม้การยกระดับ “คณะกรรมการติดตามฯ” ขึ้นก็ยังมีอาจแก้ไขได้ ในปี ๒๕๓๓ จึงได้เริ่มมีแนวคิดในการแก้ปัญหา

ด้วยการจัดตั้งเป็น **มูลนิธิ ๑๔ ตุลา** ขึ้นโดยให้มูลนิธิมีหน้าที่เกี่ยวกับการก่อสร้างอนุสรณ์สถานและรับโอนเงินบริจาคจากประชาชนในเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ มาดำเนินการ โดยได้ยื่นเรื่องขอจัดตั้งมูลนิธิ ในวันที่ ๒๔ ตุลาคม ๒๕๓๓ และได้ใบอนุญาตฯ เลขทะเบียนลำดับที่ ๔๖๕๐ ในวันที่ ๑๔ ธันวาคมปีเดียวกัน

แม้มูลนิธิ ๑๔ ตุลา จะถือกำเนิดขึ้นเพื่อผลักดันเรื่องนี้โดยเฉพาะ แต่ปัญหาหลักคือเรื่องของ “สถานที่” ก็ยังคงค้างคาอยู่โดยความพยายามขอเช่าที่ดินจากสำนักงานทรัพย์สินฯ ยังคงไม่ประสบผล เพราะสำนักงานทรัพย์สินฯ เสนอว่า ให้ทบวงมหาวิทยาลัยเจรจากับผู้เช่าเดิมก่อน ถ้าตกลงกันได้แล้ว สำนักงานทรัพย์สินฯ ก็ยินดีในการให้เช่าที่ดินแต่เนื่องจากยังเจรจากับผู้เช่าเดิมไม่ได้ ปัญหาจึงยังค้างคาอยู่

๒๘ ปี แห่งการรอคอย

ในปี ๒๕๔๑ อันเป็นช่วงรำลึกครบรอบ ๒๕ ปี ๑๔ ตุลา โครงการสร้างอนุสรณ์สถานได้รุดหน้าขึ้นไปอีกขั้น จากการทำ ธีรยุทธ บุญมี ประธานกรรมการจัดงาน ๒๕ ปี ๑๔ ตุลา และกรรมการบางคน เช่น ประสาร มฤคพิทักษ์ และ ธีรพล นิยม ได้ติดต่อกับ อานันท์ ปันยารชุน อดีตนายกรัฐมนตรี เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการติดต่อขอเช่าที่ดินบริเวณสี่แยกคอกวัวจากสำนักงานทรัพย์สินฯ ซึ่งก็ได้รับความช่วยเหลือเป็นอย่างดี

ทว่า นอกจากเรื่องของที่ดินแล้ว อุปสรรคสำคัญอีกประการหนึ่งคือการย้ายผู้ค้าสลากกินแบ่งรัฐบาลออกจากบริเวณที่จะใช้ก่อสร้าง ซึ่งก็ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย เช่น รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง นายพิเชษฐ พันธุ์วิชาติกุล ในฐานะประธานคณะกรรมการย้ายผู้ค้าสลากกินแบ่งฯ

สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล รวมถึงความร่วมมือจากกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในขณะนั้น คือ นายพิจิตต รัตตกุล และเลขานุการผู้ว่าฯ นายสมคาศ สืบตระกูล ตลอดจนบุคคลอื่นอีกหลายคน ทำให้การย้ายผู้ค้าสลากกินแบ่งออกจากพื้นที่ประสบความสำเร็จในช่วงเดือน ตุลาคม ๒๕๔๒

การก่อสร้างอนุสรณ์สถานได้เริ่มเดินหน้าไปเรื่อยๆ โดยบริษัท แพลน คอนซัลแทนท์ จำกัด ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ควบคุมการก่อสร้าง อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางเสียงสนับสนุนจากกลุ่มผู้ผลักดัน ก็มีเสียงคัดค้านดังขึ้น ด้วยเหตุผลต่างๆ นานา เช่น

- เห็นว่าไม่ควรรื้อฟื้นเหตุการณ์ที่มีการฆ่าฟันกัน
- ไม่ควรสร้างสิ่งที่จะทำให้เกิดความบาดหมางกับทหาร
- ผู้เสียชีวิตหลายคนเป็นชาวบ้านธรรมดาที่ไม่ได้เรียกร้องประชาธิปไตย ทำไม่ต้องยกย่องให้เป็นวีรชนด้วย
- ผู้ค้าสลากที่ต้องสูญเสียพื้นที่ค้าขายมองว่าเป็นกรณี “คนตาย ไล่คนเป็น”

ห้วงเวลานี้จึงเป็นช่วงแห่งการตอบคำถามต่อสาธารณะ เพื่อสร้างความเข้าใจว่า อนุสรณ์สถานเป็นสัญลักษณ์ของเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ที่พึงรู้สำหรับอนุชน มิได้เน้นเรื่องการฆ่าฟันกัน และไม่ได้มุ่งสร้างความบาดหมาง แต่ต้องการให้เกิดบทเรียนทางประวัติศาสตร์อันเป็นมโนทัศน์สำคัญในการก้าวสู่นาคตอย่างระมัดระวังต่อไป

สำหรับผู้เสียชีวิตนั้น ไม่ว่าจะจะเป็นนักเรียน นักศึกษา หรือชาวบ้านธรรมดาที่เพียงแค่ว่าเข้ามาดูเหตุการณ์ แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่า การเสียชีวิตของพวกเขา เป็นส่วนหนึ่งของความวิบโยคในเหตุการณ์ เรื่องราวของพวกเขาควรค่าแก่การระลึกถึง ไม่เพียงแต่จากญาติมิตรเท่านั้น แต่สำหรับบุคคลทั่วไปด้วย

ในที่สุด วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๔๔ หรือ ๒๘ ปี หลังเหตุการณ์ สถูปวีรชนที่ชนะการประกวดแบบตั้งแต่ปี ๒๕๑๗ ก็ได้สร้างสำเร็จและมีพิธีสมโภชขึ้น แม้ในอดีตจะมีการเรียกสิ่งก่อสร้างนี้ว่า อนุสาวรีย์บ้าง ประติมากรรมบ้าง แต่สุดท้ายก็เห็นพ้องต้องกันว่าควรเรียกว่าสถูปวีรชน เพราะมีการนำชื่อของวีรชน ๑๔ ตุลา ที่จารึกบนแผ่นอิฐดินเผาที่ปิดทอง มาประดับไว้บริเวณฐานสถูปนี้ พร้อมทั้งมีพิธีทางศาสนาเพื่อรำลึกถึงผู้ล่วงลับ อนุสรณ์สถานที่ขบวนการนักศึกษาเคยผลักดันมาตั้งแต่ปี ๒๕๑๗ จึงกลายเป็นความจริงขึ้นมา

หลักการและความหมายของอนุสรณ์สถาน

หากใครสักคนเดินเข้ามาจากสนามหลวง ผ่านหน้าโรงแรมรัตนโกสินทร์ อันเป็นจุดปะทะที่สำคัญจุดหนึ่งในช่วงเหตุการณ์ ๑๔ ตุลา ๑๖ ค่อยๆ เดินผ่านหน้าสำนักงานของหนังสือพิมพ์สยามรัฐ จนถึงสี่แยกคอกวัว เมื่อข้ามถนน ตะนาวมา จะเห็นอาคารอนุสรณ์สถาน ๑๔ ตุลา ๑๖ ตัวสถูปวีรชนยังคงตั้งอย่างสง่างามอยู่ในสายตา

ก่อนที่จะมีการก่อสร้างอนุสรณ์สถานนี้ขึ้น ได้เริ่มมีการพูดถึงหลักการ และหน้าที่ของอนุสรณ์สถาน โดยคณะกรรมการอำนวยการสร้างอนุสรณ์สถาน ๑๔ ตุลา ๑๖ ภายใต้สังกัดมูลนิธิ ๑๔ ตุลา ซึ่งประกอบด้วยตัวแทนจากทางกรุงเทพมหานคร ญาติวีรชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีศาสตราจารย์ นายแพทย์เสม พริ้งพวงแก้ว เป็นประธาน ได้มอบหมายให้ผู้ชนะการประกวดแบบในปี ๒๕๑๗ เป็นผู้พัฒนาแบบเดิมให้เหมาะกับยุคสมัย ด้วยแนวคิด ๒ ประการ คือต้องเคารพความจริงของประวัติศาสตร์ และให้ประชาชนกลุ่มต่างๆ ได้มีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง

จากแนวคิดดังกล่าว สถาปนิกได้นำไปพัฒนาแบบอนุสรณ์สถานฯ ให้เป็นอนุสรณ์สถานที่เน้นความสงบนิ่ง โล่งกว้าง และเรียบง่าย เพื่อรำลึกและคารวะต่อวีรชน มีประติมากรรมรำลึกอยู่ใจกลาง (ภายหลังจึงเรียกว่า สถูปวีรชน) อาคารประกอบด้วยสวนหย่อม ลานกิจกรรมสำหรับการอภิปราย ฟังเพลง และการแสดงกลางแจ้ง นอกจากนี้ยังมีส่วนที่เป็นห้องประชุมไว้ทำกิจกรรมทางความคิด และห้องอ่านหนังสือสำหรับนักเรียน นักศึกษาและประชาชนผู้สนใจทั่วไป

สำหรับประติมากรรมรำลึกหรือสถูปวีรชนนั้น ประกอบด้วยฐานทรงสี่เหลี่ยมสูง ๕ เมตร ช่วงกลางปลายสอบเข้ายาว ๗ เมตร และยอดแหลมทรงสถูปสี่เหลี่ยมสูง ๒ เมตร รวมความสูงทั้งสิ้น ๑๔ เมตร ปลายแหลมของยอดสถูปแสดงถึงจิตวิญญาณสูงส่งของมวลมนุษยชน ส่วนปลายยอดสถูปมีรอยหยักคล้ายสร้างไม่เสร็จ เพื่อสื่อความหมายว่าภารกิจการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยยังไม่สิ้นสุด ยอดปลายสถูปทำด้วยวัสดุโปร่งแสงเพื่อให้เห็นแสงไฟที่ส่องออกมาจากภายในตัวสถูป แผงนี้ยถึงไฟแห่งประชาธิปไตยที่เป็นอมตะ ฐานสถูปทั้งสี่ด้านบุด้วยกระเบื้องดินเผา สลักทรายชื่อวีรชน ๑๔ ตุลา และรายล้อมด้วยแผ่นอิฐสลักบทกวีที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพ ความเสียสละ เด็กและผู้หญิง กรรมกรและชาวนา นอกจากนี้ยังจัดทำแผ่นอิฐแกะลายจากแบบภาพถ่ายหรือภาพศิลปะจากการสร้างสรรค์ของศิลปิน เพื่อสื่อถึงการเติบโตองงามของสิทธิเสรีภาพและประชาธิปไตย

ปัจจุบันอาคารอนุสรณ์สถาน ๑๔ ตุลา เป็นสถานที่จัดกิจกรรมสำหรับกลุ่มทางความคิดที่หลากหลาย โดยไม่จำกัดว่าเป็นอุดมการณ์ทางการเมืองแบบใด ภายในอาคารได้จัดแสดงนิทรรศการลำดับเหตุการณ์ ๑๔ ตุลา ๑๖, นิทรรศการภาพถ่ายเหตุการณ์, นิทรรศการศิลปะคัทเอ้าท์การเมืองเดือน

ตุลา โดยเปิดให้เยี่ยมชมตลอดทั้งปี มีสำนักงานมูลนิธิ ๑๔ ตุลา ตั้งอยู่ด้านหลังอาคารอนุสรณ์สถาน ๑๔ ตุลา ภายในมีห้องประชุมขนาดกลางใช้จัดกิจกรรมวิชาการและเป็นศูนย์รวบรวมเอกสาร, สิ่งพิมพ์, งานศิลปะที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ เพื่อให้ผู้สนใจทั้งนักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชนทั่วไปเข้ามาศึกษาค้นคว้า

มูลนิธิ ๑๔ ตุลา กับกิจกรรมเพื่อสังคม

มูลนิธิ ๑๔ ตุลา มีพันธกิจในการสืบสานคุณค่าประชาธิปไตยและสืบเจตนารมณ์ ๑๔ ตุลา เพื่อถ่ายทอดสู่เยาวชนคนรุ่นต่อไป ด้วยการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้ประชาธิปไตยและการเมืองภาคประชาชน ส่งเสริมความเป็นธรรมในสังคม ประสานงานองค์กรประชาธิปไตยทั้งในและต่างประเทศ รวมถึงพัฒนาอนุสรณ์สถาน ๑๔ ตุลา ให้เป็นศูนย์ข้อมูลและแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ซึ่งกิจกรรมต่างๆ ของมูลนิธิฯ ก็ได้อิงกับหลักการเหล่านี้ โดยผู้สนใจสามารถติดตามเยี่ยมชมข้อมูลได้บนเว็บไซต์ www.14tula.com หรือส่งข้อมูลยังอีเมล oct14_f@hotmail.com

สำหรับผู้ที่มิสิ่งของต่างๆ อาทิเช่น หนังสือ ภาพถ่าย งานศิลปะ บทกวี หรือสิ่งของอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ ๑๔ ตุลา และเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นก่อนและหลัง มูลนิธิฯ ยินดีรับบริจาคสิ่งของเพื่อรวบรวมไว้ในศูนย์ข้อมูลของมูลนิธิฯ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา ค้นคว้า ประวัติศาสตร์ ในช่วงทศวรรษ ๒๕๑๐

วัตถุประสงค์

๑. ร่วมดำเนินการจัดสร้างอนุสรณ์สถาน ๑๔ ตุลา ๑๖ และร่วมในการดำเนินกิจการของอนุสรณ์สถานฯ
๒. ส่งเสริมให้ความสนับสนุนการศึกษา ค้นคว้าและเผยแพร่ด้านประชาธิปไตยและการพัฒนา
๓. จัดกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย
๔. ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่อุทิศตนเพื่อการเสริมสร้างระบอบประชาธิปไตย
๕. ร่วมมือและประสานงานกับองค์กรหรือหน่วยงานที่มีวัตถุประสงค์คล้ายคลึงกัน มูลนิธิจะไม่ดำเนินการใดๆ ที่เป็นการแสวงอำนาจหรือประโยชน์ทางการเมือง การฝึกไฟทางการเมืองหรือการสนับสนุนพรรคการเมืองหนึ่งพรรคการเมืองใดโดยเฉพาะ
๖. ดำเนินการหรือร่วมมือกับองค์กรการกุศลอื่นๆ เพื่อสาธารณประโยชน์

รายชื่อคณะกรรมการมูลนิธิ ๑๔ ตุลา

๑. นายแพทย์วิชัย โชควิวัฒน์	ประธานกรรมการ
๒. นางสุนี ไชยรส	รองประธานกรรมการ
๓. นายสันติสุข โสภณสิริ	กรรมการ
๔. นายสถาพร ลัมมณี	กรรมการ
๕. นายบุญแทน ต้นสุเทพวิรวงศ์	กรรมการ
๖. นายสันติ คุณพิสิฐวงศ์	กรรมการ
๗. นายเลิศ ต้นดีสุกฤต	กรรมการ
๘. รศ.สุรัสวดี หุ่นพยนต์	กรรมการและเหรัญญิก
๙. นายประสาร มฤคพิทักษ์	กรรมการและเลขานุการ

สำนักงานมูลนิธิ ๑๔ ตุลา

อาคารอนุสรณ์สถาน ๑๔ ตุลา ๑๖

เลขที่ ๑๔/๑๖ ถนนราชดำเนินกลาง แขวงบวรนิเวศ

เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

โทรศัพท์ ๐-๒๖๒๒-๑๐๑๔-๕ โทรสาร ๐-๒๖๒๒-๑๐๑๖

อีเมล oct14_f@hotmail.com

เว็บไซต์ www.14tula.com

